

UN EXEMPLE DE LA BURGESIA AGRÀRIA REPUBLICANA AL CAMP DE TARRAGONA I A LA CONCA DE BARBERÀ: JOAN ESPLUGAS I MONCUSÍ (1857-1927)

Andreu MAYAYO i ARTAL

*Vull dedicar aquest treball a la memòria d'aquella
raça esforçada i combativa de pagesos barberencs
—de la qual avui ja se n'ha perdut la mena— perquè
sé que al Joan Esplugas li hauria plagut.*

INTRODUCCIÓ

Barberà de la Conca es deixa veure d'arreu. Enlairat sobre un turó de 475 metres, observa el pas dels vianants que del Camp arriben pel coll de Cabra al palmell aspre solcat de vinyes i regat per l'Anguera i el Francolí, al qual dona el nom: La Conca de Barberà.

Poble altiu forjat al caliu dels cavallers del Temple constructors d'un esponerós castell i dels hospitalers de Sant Joan. Poble acollidor de bandolers com Pere Roca i Guinarda i de liberals perseguits per la fúria de la repressió. Poble de pagesos, d'aquella mena de pagesos que, cremats pel sol, saben donar vida anualment a uns ceps mimats.

Barberà ocupa, junt amb l'agregat d'Ollers, una extensió de 26,43 Km². A les darreries del segle XIX conreava 1.196 hectàrees, d'un total de 2.170, de les quals 814 estaven plantades de ceps (68%) i la resta de sembradura (20%), atmellers (5%) i oliveres (1%), al costat de 34 hectàrees de regadiu (un 3% de les terres conreades). Demogràficament assolí la cota màxima l'any 1877 amb un cens de 1.458 habitants, quantitat que aniria minvant paral·lelament a les sotragades de les diferents crisis agràries.

Barberà ha estat un poble de fort tarannà liberal ja des del començament del vuit-cents. Un dels factors que més influí en la confi-

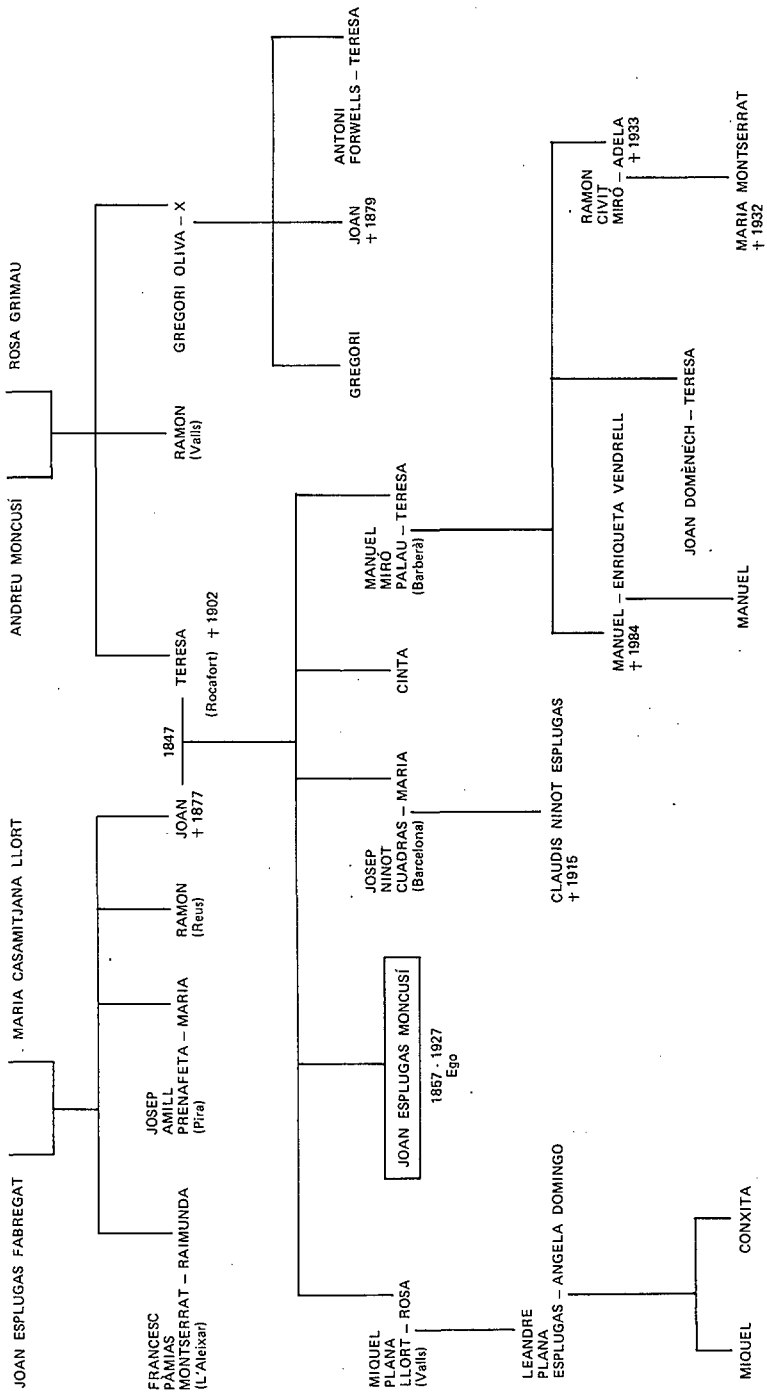
guració d'una comunitat liberal progressista i anticlerical fou la tasca de l'escola municipal, supervisada pel consistori, a mitjans del segle passat. La revolució de 1868 trobà un ampli ressò al poble i de seguida va adoptar un caire radical-republicà.

Per virtut de la Desamortització de 1855, Barberà de la Conca havia esdevingut a les acaballes del XIX una comunitat formada per un petit grup de propietaris importants; un altre grup més nombrós de petits propietaris que alternaven amb l'aparceria; un grup també nombrós de parcers-jornalers; i una munió de jornalers i mossos que treballaven a canvi d'una màrrega de palla per dormir a la pallisseta, i un bocí de badejo per distreure la gana. Malgrat això, una sèrie d'esdeveniments socials —deguts en bona mesura a l'actuació de certs propietaris ideològicament liberals i anticlericals— Barberà apareixia com mirall envejable als ulls dels pagesos de la rodalia.

En aquest poble i en aquest caliu naixeria i creixeria la personalitat de Joan Esplugas i Moncusí, batejat l'any 1857 per Mn. Isidre Vallvé, un capellà liberal que fou apartat poc després de la parròquia per l'Arquebisbe de Tarragona. Joan Esplugas i Moncusí, el "Moline-ret", per als barberencs d'avui, és una figura dissortadament desconeguda com ho és també —i això encara és més lamentable— per a la nostra historiografia contemporània. En bona part potser per ser fill i viure en un poble petit de l'anomenada Catalunya deprimida i per consagrar la seva vida a una activitat econòmica, —l'agricultura— menyspreada pels glorificadors d'una Catalunya industrial; però també marginat, a causa segurament de la seva fidelitat republicana, pels forjadors de la "Catalunya Catalana" lligada al tradicionalisme i al conservadurisme rural emanat del Bisbe Torras i Bages.

La importància de la seva figura i de la seva obra depassa amb escreix l'emmurallada Conca de Barberà i abasta tot el Camp de Tarragona i el sector vitivinícola català. Per als lectors coneixedors de la Conca, resultarà fàcil capir i situar aquesta figura en el paisatge geogràfic i històric de la comarca, per a la resta de lectors les dificultats podran ser superades per l'atracció de la seva forta personalitat. Per a uns i altres he volgut dividir l'article en cinc apartats prou definits, tot respectant la cronologia, els quals són introduïts per una aproximació a la formació i desenvolupament del patrimoni econòmic i ideològic de la família Esplugas-Moncusí a través de la política matrimonial i la solidaritat del llinatge: primer, la tasca aventurera de la comercialització vinícola a França i a Anglaterra durant la febre d'or; segon, l'anàlisi del sistema polític de la Restauració i l'alternativa del

ARBRE GENEALÒGIC DE LA FAMÍLIA ESPLUGAS – MONCUSÍ

republicanisme reformista; tercer, la participació decisiva en la via revolucionària al cooperativisme; quart, l'activitat realitzada a la Diputació de Tarragona i la construcció de la carretera de Barberà; cinquè, la seva fidelitat republicana com a Senador i Diputat a Corts i el seu impuls al cooperativisme des de la direcció del Banc de Valls.

La reconstrucció de la vida de Joan Esplugas i Moncusí, des de la seva tasca com a propietari, comerciant, home públic o financer fins als detalls més familiars i íntims, no hagués estat possible sense —en primer lloc— el zel del protagonista en guardar tota mena de documents i correspondència; en segon lloc, sense la dèria del seu fillol Manuel Miró i Esplugas de conservar qualsevol paper que caigués a les seves mans; i, en tercer lloc, sense la preocupació i sensibilitat del Museu-Arxiu de Montblanc i Conca de Barberà en recollir tot el fons ingent del Sr. Miró i Esplugas.

En un altre sentit, tampoc hagués estat possible sense la col·laboració de l'amic Joan Fuguet en la feixuga i alhora apassionant tasca de separar, com qui separa el gra de la palla, els papers de Joan Esplugas de les muntanyes de lletra impresa i manuscrita del seu nebot Miró Esplugas. Col·laboració estesa a la recerca d'altres fonts documentals i al terreny sempre ric de la confrontació d'idees i d'hipòtesis. En definitiva, prop d'un any d'investigació, lògicament no exclusiva, i dos mesos de redacció que han finalitzat a les darreries d'agost —1984—, amb la trista notícia de la mort, als noranta anys, de Manuel Miró i Esplugas.

Tota la documentació de la qual no indico procedència es pot trobar provisionalment ordenada al Museu-Arxiu de Montblanc i Conca de Barberà.

A tall de comiat, voldria esperonar tothom a continuar la tasca d'investigació i recerca del fons documental de Joan Esplugas i Moncusí, així com del fons propi de Manuel Miró i Esplugas —en alguns aspectes, com l'agrícol, força interessants— amb l'alicient de poder descobrir interessants documents en mig de retalls de diaris. Per als joves historiadors serà, sens dubte, una aventura excitant com el primer amor adolescent.

RETRAT DEL PROPIETARI ADOLESCENT

La família Esplugas-Moncusí: un model de burgesia agrària

Les relacions de parentiu són el rovell de l'ou en una societat essencialment agrària, en la qual la propietat de la terra esdevé el

termòmetre de la valoració social, el factor que mesura la riquesa econòmica i el símbol de poder. La burgesia rural naixerà després dels processos desamortitzadors i s'anirà configurant al caliu de la febre d'or. Posteriorment, arrel de la crisi agrària de les darreries del vuit-cents, consolidarà la seva hegemonia social amb la unió entre propietaris i comerciants. En la construcció d'aquesta xarxa social la política matrimonial representarà el fil i l'agulla que lligarà interessos econòmics, socials i polítics.

El comportament social i polític d'aquesta nova burgesia rural no serà homogeni; com a mínim es poden observar dues actituds nítidament diferenciades: per un costat, la dels nous propietaris que voldran assumir el paper dels vells senyors de l'Antic Règim, sovint imposant un tipus de contractes més onerosos i pactant, en el moment de la crisi agrària, amb els comerciants tradicionals per tal de mantenir la taxa de benefici; per un altre, l'actitud d'aquella part de la burgesia rural que coincidirà amb el projecte transformador de la burgesia urbana, comercial i industrial, que significava integrar la producció agrària en un marc competitiu de mercat capitalista. Aquest sector de la burgesia rural orientava l'obtenció dels seus beneficis cap a l'increment de la productivitat i el millorament de l'elaboració dels seus productes.

No cal dir que els primers s'adaptaren al model social del caciquisme, que donà vida a la Restauració, mentre els altres s'identificaren amb els models socials alternatius esperonats pel republicanisme i, a partir de les primeries de segle, pel catalanisme polític. El cas de la família Esplugas-Moncusí és un bon exemple d'aquest segon corrent combinat amb una política matrimonial orientada a lligar els interessos de la producció vitivinícola amb la comercialització vinícola i amb els ideals democràtics del republicanisme reformista (1).

La família Esplugas formava part del grapat de famílies de Barberà enriquides per la desamortització dels béns dels hospitalers de Sant Joan. El patrimoni de Joan Esplugas i Casamitjana, fill de Joan i de Maria, era el primer del poble referent a la riquesa urbana i el segon, amb setanta-cinc hectàrees, quant a la riquesa rústica. Les relacions familiars s'estenien per la Conca i el Camp de Tarragona. La seva germana Raimunda es casà en primeres núpcies amb el propietari

(1) Dissortadament existeixen pocs estudis sobre aquest tema referents a la realitat catalana. Pel cas andalús hi ha un excel·lent treball de François HERON titulat *Tierra y parentesco en el campo sevillano: la revolución agrícola del siglo XIX*, publicat pel Servicio de publicaciones agrarias del Ministerio de Agricultura, Madrid 1980, 268 pp.

Manuel Torremadé i Giménez de Vallbona de les Monges (Urgell), i en segones noces amb el també propietari Francesc Pàmies i Montserrat de l'Aleixar (Baix Camp). L'altra germana, Maria, ho féu amb l'hisendat Josep Amill de Pira. El seu germà Ramon prengué l'ofici menestral de pastisser a la ciutat de Reus.

Joan Esplugas Casamitjana, fill de Joan Esplugas Fabregat i Maria Casamitjana Llorc de Barberà, va casar-se a mitjans del segle passat amb Teresa Moncusí Grimau, filla d'Andreu Moncusí i Rosa Grimau de Rocafort de Queralt. Formaren així un dels patrimonis més importants de la Conca de Barberà.

En Joan Esplugas i Casamitjana l'encertà en el casori amb Teresa Moncusí, ja que malgrat no ésser la pubilla li obriria les portes a l'extensa i poderosa família dels Moncusí.

Una germana de l'Andreu Moncusí s'havia casat amb el ric propietari d'Alió i Valls, Homs. Andreu Moncusí i Rosa Grimau van tenir tres fills: l'hereu del patrimoni familiar, Ramon, es casà amb una pubilla de Cabra; una filla ho féu amb el boter i comerciant de vi Oliva, també de Cabra i una altra, Teresa, amb Joan Esplugas Casamitjana.

Una tragèdia familiar ens il·lustra el tarannà republicà d'aquesta família i el seu futur protagonisme polític. El matrimoni Oliva-Moncusí moriren joves deixant tres fills: Gregori, Joan i Teresa. La Teresa fou acollida a la casa de sa tieta de Barberà, el Gregori i el Joan s'instal·laren a Tarragona on endegaren una important oficina d'exportació vinícola. El Joan ben aviat escollí el camí de l'aventura revolucionària i el 25 d'octubre de 1878 atemptà contra la vida d'Alfons XII (disparà dos trets sense aconseguir el seu objectiu). La família es bellugà per obtenir la conmutació de la pena de mort de manera que les forces vives de Barberà adreçaren una petició d'indult al rei (2).

(2) "El Ayuntamiento, Juzgado municipal, cura párroco y vecinos mayores contribuyentes del Pueblo de Barberà, provincia de Tarragona, acuden respetuosamente a los reales pies de V. M. y exponen:

Que con sentimiento y estupor propio de los pechos leales y amantes de su digno y amable rey supimos el horrible atentado contra la preciosa vida de V. M. llevado á cabo el día 25 del proximo finido Octubre por el miserable Juan Oliva Moncusí natural del vecino pueblo de Cabra, redoblándose la indignación de este vecindario al contemplar que el criminal era hijo de aquellos padres modelo de honradez y moralidad, tan apreciados en toda la comarca y muy particularmente queridos en esta población, donde tenemos la satisfacción de cobigar á una hermana y tia de dicho criminal que por sus honrosos antecedentes se les apellidaba padres de los pobres, consuelo de los aflijidos y ejemplo de los desgarrados cuyos antecedentes, de tan digna familia Señor obligan a éstas autoridades y vecindario unánime á acudir hoy á los reales pies de V. M. en demanda de misericordia para esta desconsolada y dignísima familia que la afrenta de la sentencia de muerte alcanzaría si llegara á consumarse, contra el imbecil Oliva, Perdón Señor, no para el malechor que deseamos sufra grandes y perpetuos

El matrimoni Esplugas-Moncusí vetllà per l'enriquiment patrimonial amb la mateixa gelosia que ho féu per la seva descendència, ja que nou foren els fills nascuts d'aquesta unió. Els quatre primers —Ramon, Joan, Rosa i Josep— moriren prematurament; només cinc van sobreviure al part l'any 1877: Rosa, Joan, Maria, Cinta i Teresa.

La senyora Teresa Moncusí després de la mort del seu marit, demostrà una habilitat excel·lent en la política matrimonial de les seves filles i de la seva neboda Teresa Oliva; fou aconsellada pel seu germà Ramon que ocupà el lloc de cap de família vetllant, des de Valls, pels interessos econòmics del patrimoni familiar i pel manteniment de la concòrdia interna.

Rosa Esplugas Moncusí, la filla gran, es casà amb el propietari vallenc Miquel Plana Llorenç. La Maria, dos anys més petita que el Joan, es vinculà pel seu casament amb el Josep Ninot i Cuadras amb la gran família dels Ninot de Rocafort, la qual des de l'Havana, sota la direcció de Ramon Ninot, aportava el capital necessari per a l'esplendor familiar i del poble nadiu; el matrimoni passà a residir a Barcelona. La petitona Teresa esposà Manuel Miró Palau, fill d'una germana del gran patrici republicà sarralenc Joan Palau i Generès (3). El futur de la Cinta fou restar al costat de sa mare i del seu germà per cuidar-los. En resum, totes les germanes del Joan Esplugas i Moncusí

castigos ya que la muerte es escaso castigo para sus delitos, si por el padre honrrado, por la madre virtuosa, por la hermana desconsolada, por los numerosos parientes y fieles amigos que esparcidos por toda esta provincia lloran la afrenta de ver sufrir al Cadalso á una de las criaturas que tal vez el delirio del suicidio obligó á tan vil proceder.

Por todo acudimos Señor á vuestros reales pies suplicando el indulto de la pena de muerte que le ha sido impuesta a Juan Oliva Moncusí, y su conmutación por la inmediata.

Gracia que rendidos imploramos y esperamos alcanzar del bondadoso y generoso corazón de V. M. cuya vida rogamos al cielo conceda dilatados años para el bien y dicha de España.

Señor A.L.R.P. de V. M. El Alcalde.

Sobre aquest fet veugu Josep Termes, *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional. (1864-1881)*, Barcelona, 1977, p. 280. Josep Termes ens explica el desenllaç: "Fue ajusticiado ("Garrote vil") el 4 de enero de 1879. Al parecer declaró estar afiliado a la Internacional, y su acto dió lugar a registros en el local del Ateneo Tarraconense de la clase obrera, donde tenían su sede diversas sociedades obreras, y a diversas detenciones de dirigentes de éstas".

(3) Joan PALAU i GENERÈS, nasqué a Sarral l'any 1831, descendent per part de mare de la nissaga Generès, llinatge occità establert a Sarral el S. XVII, la qual donà sarralencs notables en diverses professions (farmacèutics, notaris, advocats). El Joan Palau i Generès cursà llatí i filosofia el Col·legi Superior de Valls i obtingué el grau de doctor en farmàcia per la Universitat de Barcelona l'any 1853. Tornat a Sarral, en fou elegit alcalde. Fou l'introduïdor, a través de diaris i tertúlies, dels aires lliurepensadors i, de la ideologia liberal-republicana. El 1864 fou diputat pel districte de Montblanc i repetí el 1869 a les Corts Constituents. Posteriorment va ser elegit successivament Governador de Castelló de la Plana i de València. Vegeu Tomàs CAPDEVILA, Pvre.: *Sarreal: notes històriques de la vila*, Valls, 1934, pp. 98-99.

es varen casar amb un bon partit, propietaris o comerciants de conviccions democràtiques i republicanes, i, per acabar-ho d'arrodonir, la correspondència familiar palesa que ho feren enamorades.

Joan Esplugas i Moncusí nasqué a Barberà a dos quarts de dotze del dia quatre de juliol de 1857. L'endemà fou batejat pel rector Isidre Vallvé amb al nom de Joan, Antoni i Ramon. Els padrins de l'infantó foren Ramon Esplugas Casamitjana, aleshores pastisser a Reus, i Maria Homs Moncusí, cosina de la seva mare i veïna de Valls.

Ben poca cosa sabem de la infantesa i adolescència del nostre protagonista; sembla que els seus pares tingueren cura de portar-lo a estudiar a Valls i a Tarragona, però no hem pogut esbrinar quins foren els estudis ni el grau que assolí (4). El Joan Esplugas i Moncusí estava destinat a heretar un dels grans patrimonis creats a la Conca, per aquesta raó no seria gens estrany que els seus pares es preocupessin especialment per la seva formació. Així, ultra aprendre lletra i números, havia de saber administrar d'una manera eficaç les propietats familiars destinades, gairebé totes, al conreu de la vinya. Si constatem que la producció vitivinícola és essencialment especulativa i resta orientada totalment cap al mercat, l'aprenentatge dels circuits comercials i dels mecanismes de fluctuació del preu de vi esdevenia per al jove hereu una tasca prioritària. Tot fa pensar que fou a Tarragona, de la mà del seu cosí Gregori Oliva on adquirí els coneixements bàsics de la comercialització vinícola i de l'entrellat del negoci exportador.

El 14 d'abril de 1877 una greu feridura provocava la mort de son pare (5). El seu traspàs a seixanta-quatre anys, convertí el jove hereu de 19 anys en cap d'una família integrada per la vídua i quatre germanes. El dolor i la seva joventut no significaren obstacles perquè Joan Esplugas i Moncusí prenguéssim immediatament i amb fermesa la responsabilitat de dirigir el patrimoni familiar que —segons l'inventari realitzat a la mort de son pare— estava format per: quatre cases, 1 corral, 3 edificis i una pallissa extra murs, un paratge al portal de baix sota del raval i les eres, 34 parcel·les de terra al terme de Barberà i un tros al terme de Sarral (6). Com podem observar, el nostre jove pro-

(4) L'única cosa que sabem del cert és que ses germanes varen estudiar a les Germanes de L'Espluga de Francolí. En el cas del Joan tan sols hem pogut constatar les estades a Valls i Tarragona a casa de parents de sa mare, concretament del Gregori Oliva de Tarragona.

(5) Jutjat Municipal de Barberà, secció de defuncions, tom 8, any 1877, fol. 13.

(6) Registre de la propietat de Montblanc, Llibre Diari núm. 16, fol. 127, assentament 642. Inventari de les 34 peces de terra del terme de Barberà: Devesa, Pas de la Vermella, Bassetes, Forques, Valldemur, Serra de Pira, Serreta, Gorc, Pou d'en Folch, Ambigats, Ma-set, Hort del Castell, Hort Vell, Dilluns, Font de l'Aubi, Corral, Camí del molí, Camí del pont, Borrell, Camí de Pira, Sant Pere, Divendres, Prat, Aubagues, Jordà, Aubareda, Conill.

pietari no es podia queixar de la seva sort, sobretot, si analitzem qualitativament l'herència. La casa pairal situada al carrer Major núm. 4 era, sens dubte, la més gran i preuada del poble: "*Compuesta de bajos en los que hay 6 lagares, una fábrica de aguardiente con su prensa medio hidráulica, plan terreno (planta baixa), un piso y azotea, contiguo a la misma existen dos almacenes, un corral y un huertecillo de cabida dos céntimos de jornal cana de rey, equivalentes a un área veinte y una centiárea...*" (7). Segons el resum de la riquesa declarada en l'amillament de l'any 1892, Joan Esplugas i Moncusí és el primer contribuent del poble en concepte de riquesa urbana amb 295 pessetes i el segon en riquesa rústica, unes setanta-cinc hectàrees, amb 1.691,70 pessetes, a més de dues mules, riquesa pecuària, per les quals pagava 100 pessetes. En definitiva, contribuïa amb 2.086,70 pessetes de les 63.295,52 pessetes totals del municipi (8).

Durant dos anys, el jove propietari va demostrar de saber aprofitar amb escreix els ensenyaments rebuts duent l'administració del patrimoni familiar. Tanmateix, val a dir-ho, mai li mancà la inestimable ajuda dels seus parents i amics, en primer lloc i per damunt de totes les altres, els consells i la confiança cega de sa mare. La seva joventut no l'impedí relacionar-se amb els cataus de nous i vells propietaris, integrar-se en diferents entitats i aconseguir, el cinc de març de 1879, l'admissió com a soci a l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre. Als 22 anys ho havia aconseguit pràcticament tot, podia estar ben satisfet, i, malgrat tot, no era així (9).

En el veremar d'aquell any 1879, el jove propietari manifestava un neguit especial per acabar depressa la feina que ningú s'explicava. La mare tenia el pressentiment que quelcom ballava pel cap del seu fill i el treia de polleguera, però què podia ser? —Potser pensa prendre muller— comentava per sortir del pas a les preguntes insistents de les filles. El Joan Esplugas vivia tan capficat per les seves cabòries que fins i tot s'oblidava de contestar a les cartes del seu amic Ramon Ninot, qui li explicava la seva vida a l'Havana, la qual cosa motivà la queixa fraternal de la Maria, casada amb un cosí germà. A la fi s'atreví a revelar els seus projectes a tota la família, ja que d'una manera o d'una altra tots estaven implicats i, lògicament, necessitava el seu consentiment.

(7) Registre de la Propietat de Montblanc, tom 355, 20 de Barberà, fol. 86 i ss.

(8) Vegeu a l'apèndix un resum de l'amillament de l'any 1892.

(9) A partir d'aquí em baso en la correspondència —un centenar de cartes del Joan Esplugas i família— prèviament ordenada i classificada. Les cites literals aniran acompanyades del nom de l'autor, el lloc d'emissió i la data.

La veritat és que era una vella idea covada de feia anys amb el seu cosí Gregori Oliva i ara, després de rumiar-ho plegats, estaven tots dos decidits a realitzar els seus somnis d'adolescents. El projecte era ambiciós: es tractava d'obrir una esclotxa en els mercats francès i britànic pels vins del camp de Tarragona i de la Conca, amb la creació d'oficines exportadores a París, Londres i Liverpool. Al principi, el conjunt de la família respongué que era un esforç endebades, doncs els mateixos francesos ja es preocupaven de venir a cercar la producció per apaivagar els efectes devastadors de la fil·loxera. El Gregori i el Joan no baixaren del ruc, calia ser valents i mirar més enllà del campanar de l'església, la febre d'or no duraria eternament i la fil·loxera ja havia començat a fer forat a l'Empordà. Calia preparar-se, millorar la producció, enfortir els canals de comercialització; en definitiva, calia estar disposats i amatents per guanyar-se un mercat cada cop més regulat per la competitivitat.

La fermesa i l'apassionament amb què els joves defensaren el projecte, decidí finalment la família a donar-los confiança i suport. Amb aquesta resolució la família donava un pas més, prou important, en el lligam entre propietaris viticultors i comerciants vinícoles: havia entès que el seu futur depenia cada cop més de situacions i fenòmens aliens a la comunitat rural a la qual pertanyia que la relacionaven amb un món més ampli i complex.

El desembre de 1879, els joves Gregori Oliva i Joan Esplugas alçaven veles en direcció a París amb el batec d'uns cors aventurers disposats a crear l'eix Barberà-París-Londres i, més enllà, per què no, a la recerca de fama, poder, fortuna i, si s'esqueia, d'amor.

BARBERÀ - PARÍS - LONDRES (1880-1882)

Camí de París s'aturaren a Marsella per solucionar l'emmagatzement dels vins que arribarien dies després amb el vaixell de Tarragona. A la ciutat s'instal·laren al *Grand Hotel de Genève*, del carrer *des Templiers* núm.1, i la factura pujà un total de 22'40 francs.

Era el 21 de desembre d'aquell any 1879, el primer diumenge d'hivern, quan, tan bon punt s'acomodaren a la cambra de l'hotel de la *rue Boutarel* núm. 7, sortiren a corre-cuita a descobrir la mítica ciutat de París. En Joan mai oblidà aquell dia que trepitjà per primer

cop els *Champs Elisées* i l'anècdota que protagonitzaren ⁽¹⁰⁾: tips de passejar amunt i avall, marejats de tanta gernació aplegada, volgueren comprovar la certesa del cosmopolitisme parisenc cercant pel carrer algun català. Per aconseguir-ho no se'ls ocorregué altra cosa que engegar una lletania de renecs amb veu pregona durant una bona estona, fins que aconseguiren el seu propòsit.

Aquella nit no va poder dormir, repassava una per una, amb fruïció, les emocions del dia; reflexionava sobre tot allò que representava gaudir d'aquella ciutat —melic del món— als 22 anys i, per què no, somniava despert en un esdevenidor triomfant. Era conscient que tocava amb la punta dels dits un gran futur i que, per aferrar-lo amb força, calia treballar de valent amb els ulls ben oberts. En aquells moments recordava agraït la paciència que va tenir, en els seus anys juvenils, el mestre Pau Mallafré al donar-li els coneixements elementals de francès, els quals ara en bona mesura facilitaven la tasca del professor nadiu que havien contractat per perfeccionar l'ortografia i la pronúncia francesa.

L'objectiu immediat era trobar un bon comprador per a la collita que omplia i sobreeixia els cups de tota la família. Ben aviat s'adonaren que no era cosa fàcil, doncs els francesos demanaven mostres per assegurar-se de la qualitat del vi. Ràpidament, Joan Esplugas donà instruccions a casa seva per baixar mostres a Tarragona, recomanant que numeressin respectivament les mostres i els cups a l'espera dels resultats. Sort en tenia d'haver-ho deixat tot, fins i tot les coses domèstiques i elementals; ben lligat i en bones mans. La seva mare no es trobava sola: per una banda, en el negoci comptava amb l'ajut del seu germà, l'oncle Ramon; del gendre, Miquel Plana; i del barbarenc Antoni Salat, l'amic fidel del Joan, que portava el control dels cups i del transport amb rigorosa exactitud. Per l'altra banda, la qüestió domèstica era resolta amb la Cinta, la qual abandonà el col·legi per cuidar sa mare, i pel nou metge del poble, el senyor Antoni Fornells, qui acceptà a mans besades viure a casa del senyor Esplugas. Aquesta situació, acompanyada d'una correspondència quasi quotidiana de tots els membres de la família, principalment de sa mare i del Miquel Plana, que l'informaven sobre l'estat del vi, feia possible que el Joanet dirigís des de París el negoci familiar.

A les darreries de gener de 1880, una carta de sa mare i de l'An-

(10) Aquesta anècdota tingué l'amabilitat d'explicar-me-la el senyor Anton Casamitjana, més conegut per Ton del Negret, de Barberà.

toni Salat li comunicaven la venda de 527 cargues de vi al Civit de Montblanc al preu de 13 pessetes, és a dir, un total de 1.370 duros i 50 rals. Pocs dies més tard, l'oncle Ramon Moncusí i el Miquel Plana gestionaven la venda de cinc cups de 13 graus, segons els resultats de les mostres, al parent Josep Andreu, també vinculat al negoci de l'exportació, al preu de 26 pessetes carga, destinats al mercat francès. Els tres cups que no arribaren als 13 graus, dotze exactament, foren comprats, després de moltes gestions, per un comerciant de Vilaverd que pagà a 19 pessetes la carga.

La responsabilitat del Joan Esplugas augmentà amb la malaltia del seu cosí Gregori, que el retingué al llit durant dos mesos; la presència de dos companys de Tarragona, el Virgili i el Comas, fou pluja d'abril. A les primeries de març, un cop guarit el Gregori, varen emprendre tots dos el viatge cap a Londres, acompanyats del Virgili. El Joanet tampoc oblidaria mai el dia que s'enfrontà a les fúries del Canal de la Mànega i al mareig esfereïdor del seu cosí, feble encara de la malaltia, que li féu pensar per uns moments que el pobre Gregori no se'n sortiria d'aquella aventura. Renoï, si se'n sortí!, amb el temps obrí dues oficines comercials, Londres i Liverpool, i trobà el seu gran amor en una anglesa que no volia sentir parlar d'anar-se'n a viure a Tarragona (11).

De moment decidiren repartir-se la feina: el Gregori s'ocuparia d'introduir-se al mercat britànic amb la finalitat de prescindir del senyor Cartles, intermediari que feia l'agost a costa d'ells, i el Joan restaria a París per tal de consolidar la xarxa comercial construïda.

El Joan Esplugas, en aquesta nova tasca, tornaria a donar proves de la seva capacitat i responsabilitat. En aquest sentit es manifestava Gregori en una carta dirigida a la senyora Teresa Moncusí, ultra agrair-li la seva decisiva intervenció en el casori de sa germana Teresa Oliva amb el metge Antoni Fornells. Després de quatre mesos i mig de fervorosa dedicació tots els caps estaven ben lligats i la presència del Joan era, aleshores, més necessària al costat de sa mare que no pas a la capital francesa. A primeries de maig de 1880 Joan Esplugas esperava l'arribada de Londres del Gregori, que es faria càrrec, junt amb el Comas, de l'oficina de París; ell, a contracor, empenia el camí de retorn a Barberà:

*"Por fin ha llegado el día de volver en esta desgraciada España
pues sino ocurre novedad mañana partiré en dirección Barcelona*

(11) Carta del senyor Virgili adreçada al Joan Esplugas, París, 24-IV-1880.

donde pasará unos pocos días y después me dirigirá a este mi inmortal pueblo de Barbará. No puedo decirte el día que llegaré pero me parece que será del domingo al lunes [16-17 de maig]. Sino que son tan grandes los deseos de ver a mi familia y amigos tendría un serio disgusto de dejar París pues en estos momentos deseando como deseo ver a los que anteriormente te digo estoy triste al ver que dejo lo mejor que creo que hay en el mundo lo que muy fácilmente comprenderás pues me había aclimatado tanto a estas costumbres que ya me parecía que era tan francés como los franceses...” (12)

Joan Esplugas tornava a casa seva per raons familiars, però continuava al peu del canó en el negoci endegat. Amb l'experiència adquirida, la seva preocupació era vetllar per la qualitat de l'elaboració dels vins. Puntualment el Gregori li trametia per correu la informació sobre el negoci a França i Anglaterra i les instruccions necessàries per tal d'assegurar-lo:

“Querido Juanito: recibo con el mayor placer tu apreciable carta del 18 [de maig], aunque su contenido me desalienta bastante. Veo confirmados por ella todos mis temores y ya recordarás que todo lo que me refieres es lo mismo que ambos presuñíamos en nuestras conversaciones de aquí. Parte de los vinos que se aguardaban han llegado en mal estado, los otros no han llegado todavía pero no dudo que llegarán mal también. Yo no quiero ir a Inglaterra otra vez pues ya comprendes que este tercer viaje habría de ser para mí muy penoso. En vista de ello V. [Virgili] ha venido aquí y está en París hace dos días, muy disgustado y con sobra de razón pues nadie le quita de la cabeza que estos errores ya no son errores sino mala fé, lo cual sin embargo no es verdad pero lo parece. He de decirte, casi, que tu eres mi última esperanza pues estoy convencido que ahora que has visto prácticamente las graves consecuencias que traen estos errores, aunque parezcan insignificantes, procurarás a toda costa cuando llegue la ocasión que no se repita jamás. Ya puedes suponer que hemos hablado largamente V. y yo de nuestros planes y si podemos contar con un poco de buena voluntad y con mediana actividad en la casa de Tarragona, el resultado ha de ser infaliblemente bueno, mucho más bueno de lo que tu mismo tal vez te figuras. Ya sabes que yo no me dejo alucinar ni me entusiasmo fácilmente y si te hablo así es por que estoy convencido y tocando con mis manos el negocio brillante que hay que hacer y será una verdadera lástima y una gran desgracia si lo dejáramos escapar contando con los medios que hoy tenemos a nuestro alcance. Te encargo muy particularmente que guardes reserva sobre ello pues conviene ante todo obrar y callar...

P. D. Cuando veas a Andrés [Andreu Moncusí de Cabra] dile que

(12) Carta del Joan Esplugas al seu amic barberenc Ignasi Sarró, París, 10 de Maig de 1880. Subratllats meus.

ponga en cada pipa de shilling y Duti dulce 4 onzas de ácido y en el seco 2 onzas. Este ácido no ha de echarse en las pipas en seco sino diluido en un poco de vino para que se mezcle bien y si no lo hace así ninguna pipa hubiera fermentado” (13).

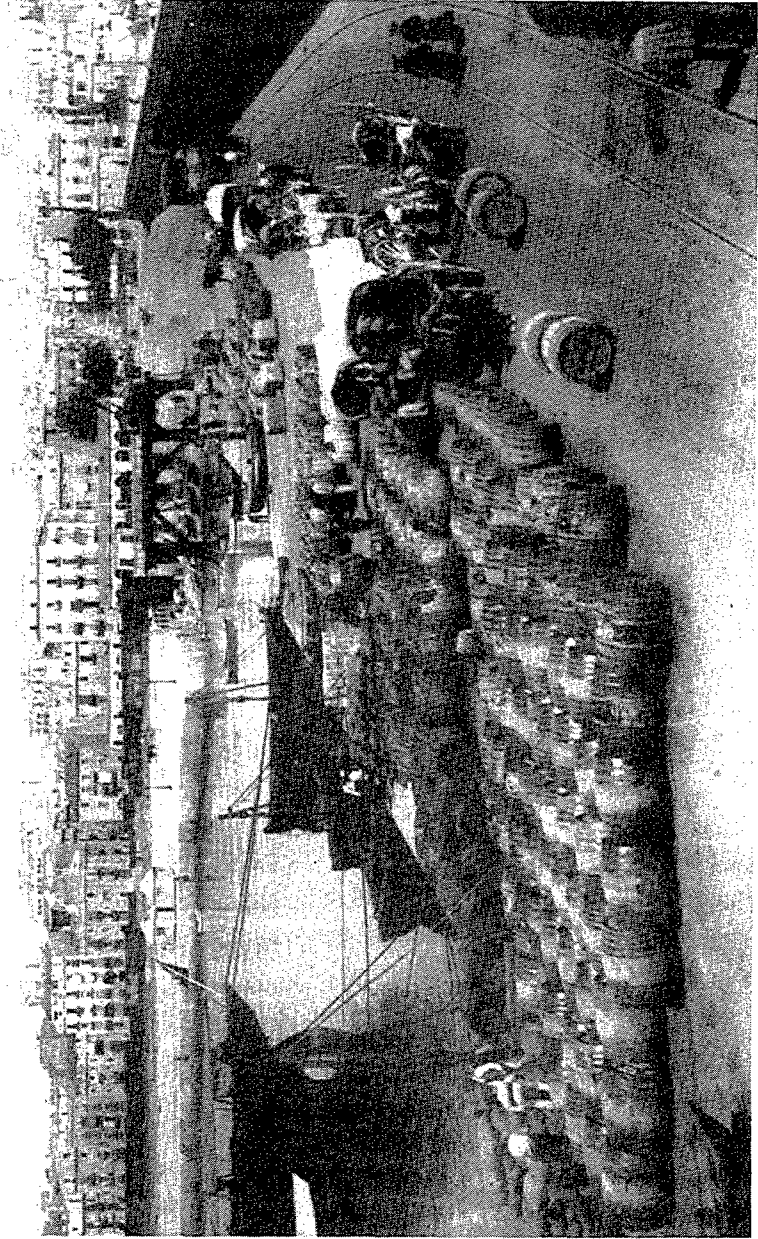
“...es, con efecto, muy penosa mi situación. Has de saber que las otras 500 cuarterolas de Cartles han llegado y también son cortas de cabida, aunque no tanto como las primeras. Además acaban de llegar otros vinos para Cartles en plena fermentación. Yo no sé ya qué hacer ni qué decir a las continuas quejas que recibo de Inglaterra y te aseguro que quedamos cubiertos de ridículo y de descrédito, lo cual nos perjudica fuertemente para los planes del año que viene. Hoy mismo encuentro grandes dificultades para vender, cuando tu sabes de qué modo eran solicitados nuestros vinos hace algunos meses... Dices que cuando estés en Tarragona no ocurrirán equivocaciones en los embarques. De eso estoy bien seguro pues sabes lo que es una equivocación en Inglaterra. Puede bien decirse sin exageración que una remesa equivocada valdría más perderla toda entera. A nosotros mismos nos sucede que algunas partidas rehusadas nos ocasionan más gastos que su valor, de modo que hubiera sido una ganga incendiar estas partidas en lugar de enviarlas. Sé positivamente que Cartles ha tenido que pagar por el perjuicio de las primeras cuarterolas costas de 614 Libras, además del gran daño que le ha ocasionado por otros conceptos. Figúrate si estará furioso y deseando vengarse de nosotros, pero lo bueno es que ahora le hemos enviado las otras 500 también cortas y sin duda las restantes 800 que tienen que llegar arregladas de Reus son lo mismo... Esto no quiere decir que haya perdido las esperanzas para el año que viene, no. Si logramos organizarnos bien y seriamente volveremos a adquirir la confianza perdida, pero para ello será preciso comenzar de nuevo y trabajar con una exactitud que haga olvidar faltas anteriores” (14).

L'esforç extraordinari de la família Esplugas-Moncusí, propietaris i comerciants, per introduir la producció vinícola en els mercats francesos i britànics en la dècada dels vuitanta del segle passat recixí no sense superar grans entrebancs, fruit de la negligència empresarial-comercial del país, immersa en la febre d'or, i de la inhibició, quan no de l'actitud negativa, de l'administració pública. Les següents cartes, la primera del Virgili i la segona del Gregori, palesen amb escreix les dificultats interiors dels nostres aventurers exportadors:

“Amigo Juanet: Oliva ha recibido carta de Reus diciéndole que no pueden arreglar vinos para Inglaterra y después de arreglados mandar los nuestros pedidos, porque DICEN que han de dejar el almacén en

(13) Carta del Gregori Oliva adreçada al Joan Esplugas, París, 21-V-1880.

(14) Carta del Gregori Oliva adreçada al Joan Esplugas, París, 3-VI-1880.

Aspecte del port de Tarragona en els anys de “la febre d’or”

Agosto!!! Esto es una salida de pie de Banco, yo no puedo hacer imposibles y ahora quedaré sin una gota de vino a Tarragona. Quiere Vd. hacerme el favor de ir a Reus y obligarles a que cumplan conmigo como yo hago con ellos, a lo menos ; Quiere Vd. decirles que pongan algo de buena voluntad y si no pueden arreglar toda clase que arreglen tres ó cuatro ó las que puedan?"

"Querido Juanito: hoy es domingo y te escribo en casa. Te aseguro que los domingos estoy completamente aburrido y de malísimo humor, de tal modo es ridículo este silencio y recogimiento que reina en todas partes y estas caras que los ingleses se esfuerzan en poner místicas como si a todos se les hubiera muerto la suegra. Hace un temporal de viento horrible y me dicen que hay muchos barcos perdidos en las costas. Estoy con gran temor pues tenemos mucho género en camino y sin asegurar. Si fuese posible correría a asegurarlo todo pero hoy domingo es imposible. Los que sufrirán mucho forzosamente son los 78 bocoyes pues supongo que eran de los nuevos.

Desearía tener noticias de lo que hacéis, por ejemplo me gustaría saber si M. Violet ha devuelto los bocoyes vacíos, si ha tomado el resto del vino, si habéis embarcado los otros 200 bocoyes vendidos en Marsella, si confiáis enviar pronto las letras a Bagonot para atender al pago de los 6.000 francos que vencen el 18, si os proponéis enviar mucho más vino a Francia, y muchas otras cosas que unas las he preguntado y otras no...

Me alegro que me hayas enviado las muestras, yo también he enviado dos como sabes pero me temo que unas y otras tardarán en llegar; a lo menos, yo para enviarlas he acudido a tres agencias distintas de transportes y en todas ellas me han dicho que tratándose de España no pueden garantizar el día de la llegada ni siquiera si llegarán jamás, pues dicen que las aduanas en España suelen poner mil entorpecimientos y además en nuestro país este servicio es pésimo. Así lo dicen también en los prospectos. ¡Es vergonzoso!..." (15)

Un any més tard les coses havien canviat radicalment, els problemes de la venda de la collita de 1879 ja no es tornarien a repetir en la del 1880, el Gregori havia posat la banya en el mercat britànic i el Joan vetllava per la selecció de la producció destinada a l'exportació des de Tarragona. Era l'hora de consolidar definitivament el negoci amb la participació de tothom en la divisió del treball i en l'obtenció dels beneficis.

Gregori Oliva, en una carta d'aquest moment, després d'analitzar les perspectives futures i alegrar-se dels bons auguris, formula a títol d'instruccions la seva proposta la qual, donada la seva transcendència, transcrivim sencera:

(15) Carta del Gregori Oliva adreçada al Joan Esplugas, Liverpool, 21-X-1880.

“No hay duda ninguna que es mejor el negocio de Inglaterra que el de Francia. Lo mejor sería no contratar bocoyes y sí portuguesas. Si los hay contratados no importa que ya se emplearan. Si dicen que muchos vinos sólo sirven para Francia, contestarles que es un error. De Inglaterra piden ya muchos vinos secos ordinarios que se venden a 12 Libras cuando en Francia sólo a 7. Además hay gran negocio de vinos para la exportación en cuarterolas, de 18° Salleron 2° Dulce, ordinarios. Para esto sirve cualquier vino y hoy se vendería a 13 Libras.

Tenemos tres maneras de hacer el negocio de Inglaterra: 1.ª como hasta aquí, 2.ª como se explica en la carta de Virgilio [no trovada] y 3.ª por medio de dos excelentes representantes que se nos ofrecen para Londres y Glasgow. Ambos son buenos y de toda confianza. También podíamos valernos del segundo medio pero sin Virgili, poniendo en su lugar a C. [Cartles? Comas?]. Para el negocio de Inglaterra establecido de este modo hay bastante y sobrado con 24.000 ó 30.000 [Duros?] por grande que se haga. Lo que importa es comprar a la cosecha vinos dulces, calabreses y mistelas negras.

Yo iré donde convenga y me ofrezco gustoso a vivir en Inglaterra si es preciso. Parece que tu y José [Andreu] seríais bastantes en Tarragona y Andrés [Moncusi] podría encargarse de la compra de vinos, mistelas, etc. Convendría hacer escritura y que el nombre de la sociedad sea G. Oliva y Compañía. Todos los socios podrían usar la firma si son los que ahora presumimos.

Nunca debe el tío [Ramon Moncusi] firmar pagarés al banco pues es expuesto y en Inglaterra encontraremos dinero con mejores condiciones si tenemos casa allí. Las clases de vino que se explican en la carta deben continuarse siempre iguales. Si sabemos hacerlo así no habrá nunca necesidad de enviar muestras pues luego serían conocidas. Los vinos nuevos no pueden emplearse solos al principio de la cosecha. Se han de guardar, pues, bastantes vinos viejos para ir mezclando con ellos. El examen de los vinos antes del embarque debe ser escrupuloso procurando ante todo que tengan los grados de fuerza y dulce debidos y que no tengan ningún gusto extraño.

El cognac que se envía de Francia a Inglaterra tiene de 19 a 22 grados y color como el ron de España o tal vez un poco más claro. Se envían clases muy finas pero también van otras muy ordinarias. Este negocio puede llegar a ser muy grande si sabemos hacerlo.

Se suele embarcar en bordaleras o en cuartos portugueses. Pero la clase de pipa importa poco, parece que el éxito es seguro si hay un interesado en Inglaterra. Convendría luego enviar un barril por muestra”.

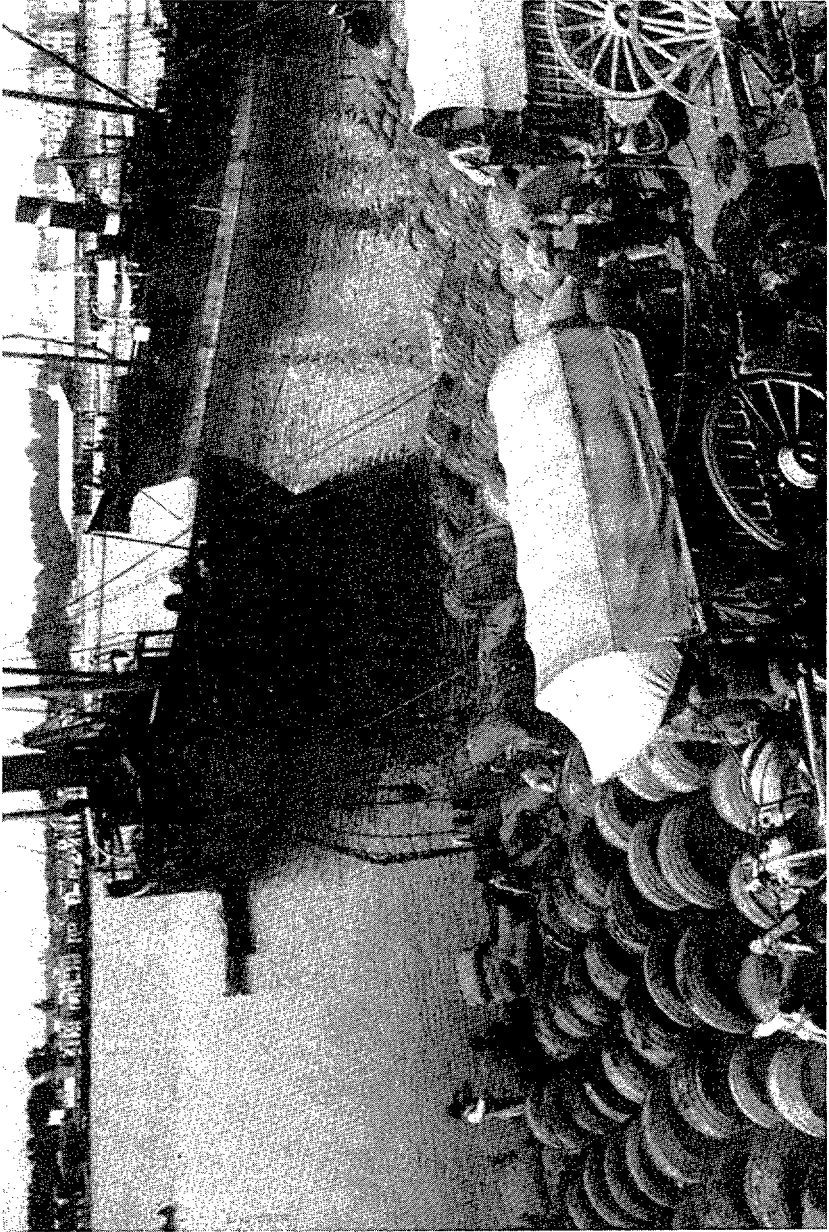
En la primavera de 1882, el Joan Esplugas realitzava el seu segon viatge a França i Anglaterra, de pas acompanyava sa germana Roseta a *Eaux Chaudes*, baix Pirineu francès, per prendre aigües medicinals recomanades pel metge. El 30 de maig instal·lava el seu cunyat

Miquel Plana i la seva germana a la *Maison Cazaux d'Eaux Chaudes* i l'endemà continuava camí cap a París. A la capital francesa s'acomodà a un apartament situat al número 33 de la *rue des Marais*, pocs dies després prenia el vaixell per travessar de nou el Canal de la Mànega. El cinc de juny ocupava una cambra a l'*Hotel Ronveau, 2 Golden Square Regent*, de Londres, destinat als visitants i homes de negocis francesos. Malgrat la dificultat per conèixer en profunditat la vida londinenca —car no parlava l'anglès—, la ciutat el captivà: "...esta vez Londres me gusta más que la otra vez que estuve, y esto que casi siempre llueve..." (16), així com les rodalies visitades a través del Tàmesis. De totes maneres, no fou la ciutat o el paisatge allò que el deixà bocabadat, sinó la riquesa del país. En una carta a sa germana Maria li explicava el luxós sopar celebrat a casa d'un comerciant. No dubtava que es trobava al melic d'un gran imperi colonial, ara entenia l'èxit del seu cosí Gregori en una societat opulenta i fastuosa i la seva fascinació per un món fet a mida dels negocis on la manca de sol era substituïda per la lluïssor de les lliures.

El 17 de juny escrivia a sa mare en un elegant paper imprès que duïa un segell que deia: *SPANISH PORTS - GREGORIO OLIVA - TARRAGONA, London offices, 72, Marh Lane*. L'objecte de la carta era comunicar-li la venda de 25 bocois a un preu total de 3.319,10 francs (uns 669,4 duros) i d'uns altres 25 bocois de vi dolent a 35 francs l'hectolitre, i, per altra banda, dir-li que partia a reunir-se amb sa germana i el Miquel. El 27 de juny arribava a *Eaux Chaudes* i comprovava personalment les bones noves sobre la curació i recuperació de la Roseta, que diàriament li anunciava per correu el Miquel —sens dubte havia estat un encert refiar-se de l'establiment termal regentat per la companyia de Camille Zambard. El tres de juliol prenien tots tres el camí de retorn passant per Lourdes, Baiona, Saragossa i Montblanc.

Recordem que la sang bullent del jove Esplugas l'havia portat a emprendre l'aventura francesa per aconseguir allò que tot jove inquiet de 22 anys anhela: fortuna, fama, poder i amor. Hem vist com junt amb el Gregori, parents i amics, crearen el poderós eix "Barberà-Tarragona-Marsella-París-Londres-Liverpool" autopista per la qual pujava el vi i baixaven els duros. Deixem per uns moments els petacons i parlem de la fama, del poder i l'amor, doncs no sols de pa viu l'home —encara que el remulli amb vi— sinó també del reconeixement social, d'ideals i de sentiments.

Joan Esplugas i Moncusí serà recordat pels seus amics i, d'una

Un altre aspecte del port de Tarragona en els anys de "la febre d'or"

manera especial, pels pagesos per haver estat l'introduïdor del remei eficaç contra la fil·loxera: els peus de ceps americans. Fem memòria: mentre els pagesos francesos es trencaven el cap per cercar la solució a les vinyes fil·loxerades, els pagesos catalans s'abocaven com llops al rendible conreu de la vinya menjant-se parcel·les de sembradura o avellaners i esgarrapant pam a pam la terra dels turons fins a arribar al cim. Veiem-ho amb la claretat amb què li explicava al Joan Esplugas el seu oncle Francesc Pàmies de l'Aleixar:

"...Pues, si las cosas siguen hasí, es preferible plantar cepas y no avellanas, es una locura el movimiento que hay en plantar cepas, entre nosotros está el vino a ocho duros carga y todo por Francia..." (17).

El nostre protagonista es preocupà d'estar al corrent de les discussions al voltant de la fil·loxera i les alternatives experimentades a les vinyes franceses. Els peus de ceps americans era el remei més eficaç, econòmic i fàcil d'introduir al camp català. En aquest sentit ho recomanà als seus parents i amics, així com també els facilità les llavors per realitzar les proves necessàries molt abans que la fil·loxera penetrés al camp de Tarragona i a la Conca:

"...con todo paso a pedirte una [cosa] que no puedo encontrar y es Llavors de cepas americanas para sembrarla y prepararse caso que venga la filoxera. Mirarás si aquí [París] se encuentran; con todo no te apures por eso que en todo caso pasaremos por donde pasan los otros..." (18).

Més enllà de les qüestions relacionades amb la viticultura s'interessà per les altres innovacions tecnològiques que s'anaven imposant a l'agricultura i la ramaderia. Llegí publicacions, assistí a conferències, conversà amb gent que en sabia un niu, però, sobretot, obrí uns ulls com taronges en les grans fires i exposicions agrícoles que es celebraven a París. Com era d'esperar, cada notícia del Joan era rebuda amb cara de badocs de fira pels seus familiars; qualsevol cosa es podia esperar d'aquells espavilats francesos i d'una ciutat com París, finestra del món:

"...Mucha estrañeza nos a causado al ver como dices que fuistes a ver una exposición agrícola y que vistas como dieron de comer a los pollos con máquina nos parece extraño cosa que en España no lo he-

(16) Carta del Joan Esplugas adreçada a sa mare, Londres, 9-VI-1882.

(17) Carta de Francesc Pàmies adreçada al Joan Esplugas a París, L'Aleixar, 4 de març de 1880.

(18) Carta del Miquel Plana adreçada al Joan Esplugas a París, Valls, 16 d'Abril de 1880. La fil·loxera penetrà a la Conca de Barberà l'any 1893 i fou detectada pel Joan Esplugas.

mos oído decir pero lo creemos porque los franceses estan muy más adelantados que los españoles por todos los estilos...” (19)

L'arribada del Joan Esplugas a París coincidí amb l'amnistia dels “communards”, els protagonistes de la primera revolució proletària que tingué lloc a París l'any 1871 en el marc de la desfeta del Segon Imperi a mans dels prussians. La III República s'havia inaugurat el 1873 i aleshores la presidia Jules Grevy —president del 1879 fins el 1887— amb una política de concentració de forces republicanes i anticlericals. En aquest període d'estret contacte amb la vida francesa (1880-1882) serà testimoni d'una gran tasca legislativa de caire progressista: la promulgació de la llei de llibertat d'associació i de premsa (1881), i la d'ensenyament primari públic, obligatori, gratuït i laic (1882), que posaven els fonaments d'una nova societat civil.

Resultaria erroni datar en aquest viatge a París la conversió del Joan Esplugas al republicanisme, ans al contrari, la seva ideologia democràtica i republicana venia de lluny, del caliu del seu poble i de la tradició familiar; en tot cas, més que parlar de bateig, sí que podríem parlar de confirmació. Bona prova d'això és la carta del seu cunyat Miquel Plana pocs dies després de l'inici del seu viatge:

“Veo que estás muy satisfecho en Francia pudiendo admirar las grandezas de este dichoso país. Digo dichoso porque almenos es verdad que el ombre es ombre y puede disfrutar de la paz y armonía de un buen gobierno republicano, es la única circunstancia que envidio a los franceses, pero tenemos que tomar paciencia y quedarnos en admirar la tristeza de la villa de Valls y sufrir las barbaridades de un gobierno corrompido como son todos los monárquicos...” (20)

Si el seu cosí Gregori havia trobat el seu gran amor a Londres, ell el trobaria a París, cosa perfectament lògica ja que responia a la divisió de mercats establerta. Al marge de les referències generals a la bellesa i l'encant de les franceses, recollides en la correspondència familiar, o de les més concretes sobre la necessitat d'amigues, en les adreçades al seu amic Ignasi Sarró, hem pogut trobar dues cartes “amoroses” escrites per *Mademoiselle Hortence Robert* que vivia al número 30 *rue de la Montaigne de Ste. Geneviève*. Les dues són enviades a Barberà dies després del retorn dels dos viatges efectuats pel Joan Esplugas, és a dir, la primera datada el 20 de maig de 1880 i la segona el 19 de juliol de 1882.

(19) Carta de Joan Amill adreçada al Joan Esplugas a París, Pira, 14-II-1880.

(20) Carta de Miquel Plana adreçada al Joan Esplugas a París, Valls, 9 de gener de 1880. En el mateix sentit es referia el seu amic Antoni Salat de Barberà en carta del 24 de gener de 1880.

L'Hortence Robert, en la primera carta, expressa la seva alegria, precedida per un inequívoc "*Cher Juan*", per la lletra que li ha enviat, que ella qualifica de prova d'afecte. Parla dels amics comuns, Oliva, Virgili i, molt especialment, de Comas, que li està amargant la vida, sense que n'expliqui la raó. Per aquest motiu li prega que li escrigui a una altra adreça ja que no vol que l'esmentat Comas s'assabenti de les seves cartes. En un racó li demana que li digui al seu cosí Gregori que li faci arribar una fotografia seva. S'acomiada amb "*une amie qui pense à vous longtemps*" i una posdata on li diu que desitja escriure la propera vegada en castellà. La segona carta és més llarga i més tendra, sense amagar en cap moment el seu amor i el desig de viure al seu costat. Comença expressant la seva felicitat per no haver estat oblidada i ser corresposta, ja que ella l'ha tingut present a cada hora, i com a prova no s'ha tret el preciós braçalet que ell li regalà. Més endavant li explica la meravellosa Festa Nacional, el 14 de juliol, celebrada arreu de París i acaba dient-li:

"Enfin, cher Jean, j'espère le jour ou nous serons réunis pour passer de bons moments, je vous assure que si vous étiez a coté de moi maintenant vous seriez satisfait a ou delà. De vos desires je suis très gaie... je termine en vous embrassans de tout coeur".

En un costat de la carta afegeix que va trobar-se el Comas amb una dona i el saludà d'una manera molt freda (?).

El nostre jove propietari, després de dos anys de plena dedicació al negoci de l'exportació, decideix desvincular-se de la companyia quan tot semblava anar-li amb el vent de cara (21), quan fins i tot s'estava exportant vi a: Nova York, Frankfort, Gothemburg, Bremen... De la dissolució de la companyia, o, almenys, de la separació del Joan Esplugas, tan sols en tenim constància per una carta de l'oncle Ramon Moncusí, un dels socis fundadors junt amb el Gregori, el Joan i el Josep Andreu, que, malgrat la informació, no ens aclareix les causes d'aquesta decisió "sorpresiva i inesperada":

"Apreciado Juanito: tengo en mi poder la tuya fecha 2 setiembre, veo me participas como as resuelto y as comunicado a los demás socios salir de la companyía lo que estás en tu derecho, veo me dices aber quedado amigos con Gregorio y José lo que me alegro muchísimo. Me pienso yo ahora estarás juntos con los demás en tomar inventario de todo lo existente, desearía agas lo posible de aser las cosas lo mas justo posible a fin de no quitar al uno para dar al otro, procurar ablar las cosas moralmente, a fin de no incomodarse ninguno de vo-

(21) Vegeu a l'apèndix els balanços de 1881 i 1882, i l'inventari.

sotros a fin de quedar amigos todos, a fin de poderos favorecer unos a otros y así las cosas se arreglan mejor. Yo he recibido al separarte tan rápido, y sería mucho mayor el disgusto si al resultado se rompieran las amistades. En cuanto a los 500 duros representados de capital, puedes decir a Gregorio los pase a mi cuenta y si tienes más alcances también puedes decirle lo mismo, y si es caso tu necesitas alguna partida puedes darme aviso y procuraré servirte como ya ablamos con tu sra. madre. En fin, los intereses a mí me es igual, quedan en tu poder como en poder de los demás. Te repito, no convienen incomodos entre vosotros y en caso de incomodarse vosotros seguramente tendré que incomodarme yo y si yo tengo que incomodarme por vosotros yo estoy en separarme de vosotros a fin de vivir tranquilo...” (22)

Les baralles entre cosins seria una de les possibles lectures d'aquesta carta, però aquesta fàcil hipòtesi es contradiu amb el to de les cartes que el Gregori adreça al Joan Esplugas el mes de novembre per encoratjar-lo i donar-li suport en la campanya electoral que havia endegat. A parer meu, els motius caldria cercar-los en el canvi d'orientació efectuat pel Joan Esplugas a la seva vida, canvi lligat a la seva responsabilitat de cap familiar i propietari de Barberà al costat de sa mare ⁽²³⁾ i, en bona mesura, per la picor del cuc de l'aventura política. Per un altre costat, separar-se de la Companyia no significa, ni molt menys, deixar de creure en el futur de l'exportació ni en els lligams entre propietaris i comerciants de vi, ans al contrari, l'experiència d'aquests anys li havia fet obrir els ulls sobre dues qüestions fonamentals a les quals calia donar resposta per tal d'assegurar el seu patrimoni i els negocis familiars. La primera era la “modernització” i “racionalització” del país a través d'un canvi de règim polític i de societat civil, és a dir, l'alternativa democràtica del republicanisme en front de la Restauració monàrquica. La segona, preparar-se per trobar resposta a la crisi de sobreproducció del vi i a l'anorreament de les vinyes per la fil·loxera. En definitiva, si poca cosa es podia fer amb uns vins poc competitius en els mercats internacionals, molt menys se'n faria sense poder ni veremar els ceps, i amb una administració pública enterinyada per la ineficàcia, quan no per la corrupció.

(22) Carta de Ramon Moncusí, Valls, 8 de setembre de 1882.

(23) L'advocat montblanquí Joan Poblet i Teixidó serà un altre exemple de la renúncia de la seva vocació professional i política per restar al costat de sa mare vídua. Concretament fou a l'any 1901 i renuncià a un lloc proposat pel seu amic Enric Prat de la Riba, en el consell de direcció de “La Veu de Catalunya”.

EL CUC DE L'AVENTURA POLÍTICA

Els republicans federals foren, sens dubte, els més perjudicats per l'efímera experiència de la I República, alguns com Castelar, ben aïat participarien en el joc de la Restauració monàrquica formant el "Partido Demócrata" (1876) —demòcrata-possibilista— l'any 1879, per diferenciar-se del "Partido Progresista Democrático" creat per l'antic demòcrata monàrquic Cristino Martos.

El període 1879-1881 és d'activa reorganització republicana, sense transcendència parlamentària però amb repercussions decisives de cara al futur (24). El febrer de 1881 el partit liberal dirigit per Sagasta pren el relleu bipartidista al conservador Cánovas del Castillo. La pressió de la "izquierda dinástica" del partit liberal, obligarà Sagasta a interpretar més generosament l'aplicació de la llibertat de reunió i premsa, la qual cosa serà aprofitada pels diferents corrents republicans. Els possibilistes de Castelar, reforçats per la integració del gruix de militants del partit de Cristino Martos i de força figures conegudes del federalisme com Josep Tomàs i Salvany (ex-president del Comitè Provincial de Barcelona del Partit Republicà Democràtic Federal i ex-diputat del districte Valls-Montblanc), mantindran un pacte tàcit amb els liberals de legitimació del règim polític a canvi d'un determinat espai de poder i d'algunes actes de diputats, com la de Castelar per Barcelona. L'ex-radical Ruiz Zorrilla i l'ex-president de la República, Nicolás Salmerón, constitueixen el "Partido Republicano Progresista" de caràcter centralista, que es mourà entre els "pronunciamientos" inspirats pel primer i la via de participació electoral abonada pel segon. La mort, l'any 1882, d'Estanislau Figueras provocà el pas dels federals orgànics sota el lideratge de Pi i Margall i la seva integració al "Partido Republicano Democrático Español" que aplegà tots els federals menys els seguidors del catalanista Valentí Almirall.

El nostre jove propietari esperava amb neguit l'arribada dels 25 anys, la majoria d'edat, per llençar-se de ple a l'arena electoral, a la conquesta del poder polític. La sang li tornava a bullir a les venes; en pic finí la verema i solucionà la seva separació de la Companyia, decidí realitzar la prova de foc a les eleccions per a diputats provincials convocades el 17 de desembre de 1882 (25). La seva extrema joventut

(24) Santiago ALBERTI, *El republicanisme català i la restauració monàrquica*, Barcelona, 1972, p. 57. Llibre ja clàssic, editat pel mateix autor.

(25) Aleshores les eleccions per elegir els representants a la Diputació es realitzaven a

esdevenia d'antuvi un entrebanc difícil de superar, encara que hagués demostrat abastament la seva vàlua com a propietari i comerciant. Malgrat tot, als vint-i-cinc anys ho tenia tot, fortuna, fama, ideals i, sobretot, una gran família escampada arreu del Camp de Tarragona i de la Conca que, amb el seu potencial econòmic, gaudia de prestigi alhora que movia els fils del republicanisme possibilista.

Com sempre —recordem el projecte de l'exportació— la família intentà a les primeries convèncer-lo de la bogeria de la seva candidatura i, com sempre, davant la tossuderia del Joan acabarien fent pinya al seu costat. La família considerava molt difícil sortir airós d'unes eleccions amb un cens electoral restringit als propietaris lligats de mans i peus al caciquisme dinàstic, però el nostre protagonista no veia altra sortida, possibilista, que la participació electoral per a recuperar les conquestes democràtiques reflectides en la Constitució de 1869 i, concretament, el sufragi universal. Aquesta vegada, però, el Joan Esplugues hauria de donar la raó a la seva família.

El 17 d'octubre moria a Madrid Samuel Simons, membre del comitè provincial dels republicans històrics. Pocs dies després, el 26, el venerable republicà sarraenc i president de l'esmentat comitè, Joan Palau i Generès, proposava el Joan Esplugas i Moncusí, nineta dels seus ulls, per substituir-lo. Amb aquest pas s'obrien les portes de la seva inclusió en la candidatura republicana del districte electoral format pels partits judicials de Valls i Montblanc. Durant tot el mes de novembre tingué lloc la gran pugna per la confecció de la candidatura entre els diferents grups republicans locals. La família Esplugas-Moncusí no parà de bellugar-se, l'oncle Ramon Moncusí i el seu cosí Gregori Oliva li aconsellaren l'aliança amb l'advocat vallenc Cabestany, fins i tot el primer s'atreví a pactar en el seu nom el repartiment de vots. Per un altre costat, el senyor Magrinyà li comunicava, en nom dels republicans de Valls, el rebuig a la proposta de candidatura del senyor Cabestany, acusant-lo de republicà de conveniència. Aquesta era la primera d'un seguit de reaccions contra la candidatura aprovada el diumenge 12 de novembre a Valls que, sota el nom de "Candidatura Democrática", aplegava el federal Pere Pallàs, el possibilista Joan Esplugas i el progressista Josep Cabestany. El diumenge següent es reuniren a Montblanc delegacions dels diferents comitès rebels, entre d'altres les de Valls, Alcover, Montblanc, l'Espluga, Vimbodí,

través del sufragi directe dels ciutadans, amb caràcter censitari —és a dir, que només votaven els que posseïen una determinada riquesa—, fins l'any 1890.

Solivella i Vallclara, per exigir la substitució del senyor Cabestany pel possibilista Aleix Magrinyà de Valls (26).

Tota la família s'havia transformat aquells dies en una poderosa màquina electoral, tots els parents anaven poble per poble a la recerca d'amics i coneguts per assegurar els sufragis o, si més no, per neutralitzar les possibles martingales d'alcaldes, jutges i altres autoritats públiques o privades. Malgrat tot, calia trobar una solució al problema del senyor Cabestany i, veritablement, no era fàcil ja que si bé no podia fer-se el sord a les demandes dels seus correligionaris no podia, tanmateix, menysprear la influència electoral d'en Cabestany, doncs —dissortadament— necessitava els seus vots per guanyar. A la fi, el Comitè Provincial Possibilista optà per una solució salomònica: acceptava retirar de la candidatura l'esmentat senyor però imposava el nom del correligionari de Picamoixons Rafael Oller i Pons. El que més s'alegrà d'aquesta decisió fou l'oncle Ramon Moncusí, que havia comprovat, a contracor, que el Cabestany no feia honor a la seva paraula perquè no havia demanat als seus amics el vot per al seu nebot.

La campanya electoral del Joan Esplugas començà amb una rellicada que preocupà, a raó del volum de la correspondència, a la família sencera. Les paperetes de votació havien estat repartides amb un error d'impremta en el segon cognòm, *Moncosí* en comptes de *Moncusí*, l'impressor es curà en salut dient que d'aquesta manera estava escrit a les llistes oficials publicades per la "Gazeta de Madrid". El Gregori Oliva el tranquil·litza dient-li que fóra molt difícil que hom s'atrevis a impugnar les paperetes per aquest fet ja que podien demostrar, si s'esqueia, que part de la família escrivia el cognòm com a la papereta (27). De totes formes no era la qüestió de l'errada en la papereta allò que treia Joan Esplugas de polleguera sinó el recel de molts correligionaris a donar suport a la totalitat de la candidatura. Josep Bou de l'Espluga de Francolí li escrivia una carta, tres dies abans de la votació, comunicant-li la decisió dels republicans del seu poble i de Vimbodí d'abonar la candidatura acordada en la reunió de

(26) El contingut i els acords d'aquesta reunió fraccional foren comunicats per carta pel Joan Pàmies d'Alcover a l'Escarraman de Barberà, braç dret del Joan Esplugas, el 20 de Novembre de 1882.

(27) La carta del Gregori Oliva és del 13 de desembre de 1882. En la mateixa informa de la situació electoral al districte Tarragona-Reus-Falset:

"En este distrito tenemos candidatura ministerial, possibilista, moderada, federal y independiente. Los federales nos hacen mucho daño [es refereix als possibilistes] pues naturalmente todas sus fuerzas hubieran sido nuestras. Con todo, hay buen ánimo y nos prometemos sacar un diputado a lo menos. En esa [Valls-Montblanc] ya sé que está muy bien. Adelante!"

Candidatura Republicana para Diputados a Cortes

Juan Esplugas Moncusí

CANDIDATURA PARA SENADORES

Alberto Rusiñol Prats
Agustín Sardá Laberia
Juan Esplugas Moncusí

Candidatura para Diputados Provinciales

Juan Esplugas Moncusí

José Batlle Vidal

Indalecio Castells Oller

CANDIDATURA

DE COALICIÓN LIBERAL-REPUBLICANA
para diputados provinciales

Don Juan Esplugas Moncusí

Don José Orga Sans

Paperetes de diverses eleccions a les que participà i guanyà Joan Esplugas.

Valls, és a dir, Cabestany, Forès i Esplugas, i li pregava que manifestés la seva conformitat per escrit. Dies enrera havia estat escampat el rumor que el candidat Rafael Oller feia doble joc com a republicà i ministerial. Una carta de Laureà Figuerola, ex-ministre de finances i dirigent aleshores dels possibilistes de Madrid, li glaçà la sang:

“Amigo Esplugas: hoy ha pasado por esta [Valls], que venía de Tarragona, el alcalde de Santa Perpétua y nos ha afirmado y jurado de que el Gobernador les ha ordenado que los votos de aquel pueblo sean repartidos entre Ballester, Tarrés, Brufau y Oller. Como V. comprenderá se ha cumplido mi vaticinio de que Oller sería candidato republicano a la par que oficial.

Esto es hacer representar un papel ridículo a V. y demás del Comité Provincial, y creo que sabido esto, que es la pura verdad, si V. quisiese conservar el buen nombre que tiene adquirido entre los posibilistas de Valls que están á nuestro favor es necesario que V. procure de la manera que V. crea más conveniente eliminar el dicho Oller de la Candidatura Democrática por traidor al partido...” (28)

L'anàlisi de les votacions poble per poble, fidelment recollida pels seus familiars, amics i interventors contractats, és una bella mostra de la comèdia d'embolics en què es convertien les consultes electorals de la Restauració. Citem-ne un grapat:

Montblanc ...escándalo más descarado no puede haberlo sino en esta situación, que se coaligan los carlistas y ministeriales como aparece por el número de votos que unos y otros se han adjudicado, pues no han tomado parte en la votación 200 electores entre todos y hay candidato que figura con 800... L'Espluga de Francolí ...he de decirle que el escándalo mayor no se ha visto nunca en ninguna parte, el pillaje más vil se á empleado, no le diré mas, que ningún carlista a votado absolutamente ninguno y han salido un numero de papeletas hasta donde han podido, los únicos que hemos votado hemos sido nosotros que héramos ochenta seguros y nos han robado las tres terceras partes [Joan Esplugas aconseguí 21 vots] de modo que he tenido una incomodidad como ninguna vez la haya pasado...

A Figuerola la tupinada oficial va ser descarada com a conseqüència d'haver embriagat la nit anterior l'interventor contractat pel senyor Esplugas i no haver estat possible la seva presència a la mesa. A Passanant només tres candidats, d'un total de quinze, obtingueren vots i —casualment— els mateixos, 199, són els dels ministerials Brufau i Ballester i Joan Esplugas, a Vallfogona del Riucorb segueixen la mateixa consigna que Passanant i els tres esmentats aconseguiren 95

(28) Carta adreçada des de Valls el 15 de desembre de 1882.

vots, però demostraren més habilitat atorgant 16 vots a cada u dels candidats que faltaven d'ambdues candidatures, Forès i Oller per la republicana, i Terrès per la ministerial. En resum, al marge de les martingales, l'anàlisi electoral confirma la trista realitat que cada candidat, malgrat anar en coalició, sols es preocupava de fer anar l'aigua al seu molí. Així, el federal Forès guanyava àmpliament a Valls i Vimbodí, mentre els seus companys, i concretament el Joan Esplugas, amb prou feines obtenien la meitat dels seus vots. De la mateixa manera, el Joan Esplugas sortia victoriós a Barberà —el seu poble—, a Rocafort —poble de la mare— i a Sarraí —feu d'en Joan Palau i Generès—; i els companys de candidatura quedaven per sota d'ell. Amb tot, cal dir-ho en honor del barberenc, en el cas del federal Forès les diferències foren mínimes. Tot plegat, derrota dels republicans i dels seus candidats.

El Joan Esplugas començava a tastar l'amargor de la vida política, a constatar la trista realitat d'un republicanisme no dividit orgànicament sinó atomitzat en personalitats locals que no veien més enllà del campanar de l'església del seu poble. En aquelles hores baixes de la derrota, comprenia perfectament l'exclamació de Napoleó: "Déu meu, guarda'm dels meus amics, que dels enemics ja m'en faig càrrec jo". Havia après la lliçó i no tornaria a repetir sense estar segur de sortir-ne airós.

No sabem si la història venia de lluny o si fou una decisió sobtada, provocada pel desig d'iniciar una altra aventura que li fes oblidar la clatellada rebuda, el cas és que resolgué que era bon moment per casar-se. Conegué la que ell pensà que podria ser la seva mitja taronja mentre passava uns dies de repòs a casa de la seva germana Maria. La jove es deia Carme Llort i Ninot i, com el seu cognom indica, era parenta del seu cunyat Josep Ninot, filla de Rocafort de Queralt, tot i que residia a Sant Gervasi de Barcelona amb la seva madrastra. El Joan no s'ho rumià dues vegades, no podia sortir malament d'aquella aventura; a més, son pare no havia escollit, també, una rocafortina? A les primeries de febrer de l'any 1883 rebia l'esperada carta de son cunyat que li comunicava l'acceptació per part de la donzella d'establir relacions. Tot prest escrivia a l'enamorada per expressar-li sense embuts les seves intencions orientades al matrimoni:

"...Reconociéndome yo capaz de hacer feliz a una mujer y deseando que esta reuna las condiciones y cualidades que á V. aclaman y habiendo encontrado en V. amable y simpática el día que tuve el gusto de conocerla me atreví para que de mi parte se le solicitara per-

miso para comunicarnos para ver si así llegamos a querenos con el amor más puro y sano que existe sobre la tierra, afín de que si esto sucede como yo deseo podamos otro día unirnos (si es este nuestro destino) para pasar el resto de nuestra vida y repartirnos los placeres y penas que la providencia nos tiene a los dos destinados. Estos son mis propósitos, si llegarán a realizarse solo Dios lo sabe, lo único que yo en este momento puedo asegurar es que de mi parte haré cuanto me sea dable para merecer de V. su cariño y amor, si llego a poseer tan grande dicha será cuando tendrán fin mis proyectos de hoy pudiéndome aquel día considerarme el más feliz de los hombres...” (29)

El 16 de febrer rebia la contesta com un gerro d'aigua freda, ja que si per un costat la Carme li agraiïa els seus compliments, desmesurats, i els seus propòsits, immerescuts, per l'altre li manifestava la impossibilitat del seu amor, lliurat des de feia temps a un altre home:

“...pero comprometerme no, puesto que algun tiempo amé a otro y por razones que me permitirá reservar, no consintieron mis superiores, teniéndole que dejar a pesar mío, mientras recuerde al referido no creo prudente comprometerme con otro, tal vez dentro de algún tiempo á medida de carecer noticias del otro y frecuentándome con V., me olvidaré del antes mencionado y pondré en V. el amor que alude en su lugar, amor que del todo tuve y conservo del que le digo...”

Aquest contratemps no el féu resignar-se, ben al contrari, inicià un setge amorós amb nombroses visites i atencions; estava disposat a esperar com bon pagès la maduració del fruit i el moment oportú de la seva recolecció. Davant la insistència del jove barberenc la senyoreta Carme decidí ofegar en sec aquella llavor amorosa que germinava d'aquell cor generós. La segona, i definitiva, carta de la seva enamorada fou com un cop de destrat que li esmicolà el cor en milers de bocins. No n'hi havia per menys, sense saber-ho, havia estat representant el paper de dolent en una novel·lesca història d'amor i, com exigia el guió, perdia a la fi bous i esquelles. L'argument no té cap complicació: la Carme s'enamora d'un noi de família humil, la madrastra i els tutors s'oposen a aquestes relacions però no poden ferar les portes a l'amor, així que mentre es relaciona oficialment amb el Joan Esplugas, continua veient-se d'amagat amb el seu estimat. La història es clou amb un “happy end” per als joves amants que aconseguen sortir-se amb la seva amb el vist-i-plau familiar. El Joan Esplugas podia combregar amb les idees que la Carme li exposava: “...es pobre, pero esto no es ni ha sido nunca obstáculo para despreciarle ya que es

(29) Esborryany de la carta adreçada, presumiblement, el 13 de febrer de 1883.

digno y honrado y la felicidad no consiste sólo en el dinero...”, però aleshores aquells mots que llegia esdevenien fulles d'afaitar que tallaven els seus ulls.

S'havia xafat el nas per dos cops contra el marbre blanc d'Àfrodita i no estava per més romanços, així que deixà córrer la idea de casar-se i decidí que ja en tenia prou amb l'estima de sa mare (30).

Un cop fugida del cap la fal·lera del casori tornà a participar activament en la reorganització i consolidació del Partit Republicà Històric (31). De la campanya electoral, malgrat la derrota, sortí reforçat i amb prestigi polític dins i fora del partit, la qual cosa aprofità per afermar-se en la direcció provincial i incrementar la influència del clan familiar en un intent de controlar el comitè. La lluita pel poder en l'interior del partit quedà resolta favorablement entre 1885 y 1886 amb l'elecció del seu cosí Gregori Oliva com a vice-president del Comitè Provincial —recordem que la presidència l'ostentava d'una manera honorífica, però no sense importància, en Joan Palau i Generès— i el reconeixement i distinció que li dispensà el President “nacional” Emilio Castelar:

“Mi querido correligionario y amigo: interesa mucho al partido republicano y a la nación toda que periódico de tanta importancia y de tan dilatados servicios como “El Globo” tenga un gran número de lectores y obtenga la debida difusión entre nuestros adeptos. Si otros motivos no lo aconsejasen, lo aconsejaría la suprema crisis que atravesamos en este momento. Así, prestaré V. á nuestro partido un servicio político de primer orden y á mí un favor personal inolvidable fomentando la suscripción a “El Globo” entre los individuos de este comité y entre los correligionarios de esa región, en quienes tiene V. tanta y tan merecida importancia e influjo...” (32)

El 27 de novembre de 1885, dos dies després de la mort d'Alfons XII, els liberals de Sagasta pugen al govern inaugurant un període de quasi cinc anys que, sens dubte, serà el més transcendent, des del punt de vista legislatiu, de tota la Restauració. S'aproven en aquest quinquenni, entre d'altres, les lleis de restabliment del sufragi universal i d'una major tolerència en els àmbits de l'associacionisme, la reunió i la premsa.

(30) El Joan Esplugas moriria solter. Sense pretendre emular els prestigiosos deixebles de S. Freud i les seves teories sobre el complex d'Edip, doncs a cops, com deia el mateix Freud, un cigar és sols un cigar, només voldria constatar l'estima i devoció profunda vers sa mare, àmpliament reflectida tant en les seves cartes com en les de familiars i amics.

(31) El 16 de maig de 1883 reb una carta d'Enrique López, secretari del Comitè Provincial, per difondre vuit exemplars de “El Orden” de Tarragona.

(32) Signat per Emilio Castelar, Madrid, 8 de març de 1886.

L'any 1887, amb el partit ben lligat i els nous aires liberals emanats del govern, el Joan Esplugas pensà que era el moment de tornar a la vida pública, però això sí, aquest cop començant pels fonaments i no per la teulada. La fogositat dels 25 anys havia donat pas, als seus trenta anys, a la virtut de la paciència, de les coses lentes però ben fetes. El món no s'havia creat en un dia ni en dos i calia preparar-se per una llarga cursa de fons i abandonar les velocitats de les proves curtes. En la seva carrera política tot just iniciada, estava decidit a seguir l'exemple de l'elefant més que no pas el de l'isard, preferia la petjada segura a les filigranes acrobàtiques.

El primer dia de juliol de 1887, el consistori barberenc, renovat parcialment, elegia per vuit vots a favor i un en blanc Joan Esplugas i Moncusí per batlle del municipi (33). Durant quatre anys, els dos darrers com a primer tinent d'alcalde, dirigí l'administració local d'una forma admirable amb una voluntat de servei públic mai vista. En aquest temps posà les bases del ressorgiment i la prosperitat de Barberà eliminant els vicis de funcionament caciquil i substituïnt-los per una política participativa a l'abast de tothom. Vetllà pels interessos comuns i per la dignificació de la funció pública. A primers de l'any 1891 havia de deixar el consistori, més amb el prestigi adquirit per la seva eficaç actuació pública en el municipi i el restabliment del sufragi universal, se li obriren noves portes per a la seva carrera política. Aquesta vegada, però, deu anys després d'escapar-se-li de la punta dels dits, aconseguia accedir a la Diputació Provincial.

L'onze de setembre de 1892, el candidat Joan Esplugas obtenia el major nombre de vots de tot el districte i es treia l'espina que tenia clavada a la gola. A la Conca s'imposava clarament a Pira, Rocafort de Queralt, Sarral, Solivella, Vilaverd i Vimbodí; a Barberà escombrava amb el 87% dels vots (34). Als seus trenta-cinc anys, precedit d'una aurèola de prestigi, entrava per la porta gran a la Diputació. Des del primer dia deixà clar que anava per feina i no a escalfar la cadira: el cinc de desembre era elegit secretari de la corporació amb disset vots, uns dies més tard s'incorporava a la Comissió Provincial, la més important, i a la de Governació; el trenta del mateix mes era designat per representar la Diputació en la Comissió Provincial de defensa con-

(33) Com podem comprovar tenia 30 anys i no 25 com repetidament s'ha dit i com fou escrit en uns fulls d'homenatge biogràfic (vegeu la nota 36).

(34) Els resultats totals dels nous diputats del districte foren: per la candidatura republicana Joan Esplugas, 5.568 vots, i el vallenc Josep Orga i Sans, 5.329 vots, per la candidatura dinàstica, abonada pels carlistes, Joan Bernat i Torres, tinent d'alcalde de l'Espluga de Francolí, 4.744 vots, i Josep Batlle i Vidal 4.617 vots.

tra la fil·loxera; el dos de gener de l'any 1893 aconseguia una subvenció de la Cambra Oficial Agrícola de Tarragona per traslladar-se a l'Exposició Internacional de Xicago... Era el principi de dotze llargs anys de dedicació en cos i ànima a la tasca de la Diputació, en els quals esdevingué un dels pilars fonamentals de la seva modernització, de la defensa i atenció dels problemes agraris i un ferm impulsor de les obres públiques que facilitaven la comunicació i la integració de les zones rurals al conjunt de Catalunya. La carretera de Barberà en serà un bon exemple.

LA VIA REVOLUCIONÀRIA AL COOPERATIVISME⁽³⁵⁾

L'any 1891 finalitza el tractat comercial preferencial amb França i es tanquen les portes a l'exportació de la producció vinícola que és castigada ara amb forts aranzels. La conseqüent sobreproducció provoca la inexorable baixa del preu del vi de l'ordre del 30 al 40 per cent durant el quinquenni 1892-96 respecte de l'anterior. Paral·lelament els estralls de la *Phylloxera Vastatrix* redueixen l'àrea vitivinícola catalana a 41.325 hectàrees l'any 1899 (l'any 1888 n'hi havien 385.000) de les quals 21.946 patien la fil·loxera i 12.268 s'havien replantat amb ceps americans. La fil·loxera serà la liquidació física de la crisi vitivinícola de sobreproducció.

L'insecte devastador penetrà a la Conca l'any 1893 i destruí gairebé totes les vinyes en menys de cinc anys. El cop rebut per l'economia de la nostra comarca, monocultivadora de vinya, fou esfereïdor, en la dècada dels noranta el 10% de la població de la Conca emigrà cap a les ciutats catalanes o el continent americà. De la primera resposta de caire defensiu, els aldarulls populars, els pagesos passaren a l'ofensiva amb l'associacionisme, per combatre els onerosos contractes de conreu exigits pels propietaris, i el moviment cooperatiu, amb la finalitat de frenar la pràctica usurària dels comerciants.

Sobre el naixement del moviment cooperatiu a la Conca cal començar a filar prim i distingir dues vies d'imposició dins la comunitat rural segons el bloc social que ostenta l'hegemonia: la via revolucio-

(35) La Conca de Barberà ha estat el bressol i, en les primeres dècades del present segle, guia del moviment cooperatiu agrari de Catalunya. El naixement d'aquest moviment ha estat un dels punts centrals de la meua investigació en la Tesina de Llicenciatura, i objecte d'un article publicat a la revista "Estudis d'Història Agrària", núm. 5, (Barcelona, 1984). En aquest apartat, l'anàlisi es limita al paper fonamental del Joan Esplugas i Moncusí en l'èxit de la via revolucionària al cooperativisme endegada pels pagesos barberencs.

nària dels pagesos i la via reformista dels propietaris. La primera va ser endegada per les associacions pageses —jornalers, parcers, arrendataris i petits propietaris— amb una concepció democràtica, un home un vot, i una voluntat transformadora de les relacions socials amb l'accés del pagès a la propietat de la terra, amb una acurada formació professional i humanística i amb el canvi dels costums i mentalitats. La segona fou pregonada pels fills dels propietaris impregnats del nou alè reformista de la burgesia catalanista, al voltant de la Llei de Sindicats Agrícoles de 1906 inspirada per l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, amb l'objectiu de millorar els seus beneficis i possibilitar, de retruc, l'augment del poder adquisitiu dels pagesos amb la perspectiva d'imbricar-los en el procés d'industrialització. Dit això, només ens cal afegir que ambdues vies mereixen la consideració d'haver esdevingut instruments ofensius per a donar alternatives a la crisi agrària, però que tanmateix, i per posar les coses blanc sobre negre, no hem d'amagar el contingut de classe de cada una d'elles ni la lluita ferotge que tingué lloc a les darreries del segle passat i a les primeries del present per imposar-se dins de cada comunitat rural.

La via revolucionària només reeixí, amb tots els seus ets i uts, a Barberà arrel de l'assoliment de l'hegemonia social per part de la "*Sociedad de Trabajadores Agrícolas del Pueblo de Barberá*", fundada l'any 1894, a través d'una lluita social en el transcurs dels anys 1894-1896 que encara avui ens posa la pell de gallina. La victòria dels pagesos barberencs cal cercar-la, al costat de la força de la "Societat", en el suport d'un sector progressista-republicà dels propietaris dirigits pel Joan Esplugas i Moncusí, factor indispensable en l'èxit d'aquesta via revolucionària que no trobarem en cap altre lloc.

El Joan Esplugas quan tornà de França es preocupà per trobar els tipus de peu americà i d'empelts adients a la terra de la Conca. Recorregué Catalunya allixonant-se en totes les contrades on s'havia fet la repoblació, guarní el seu despatx amb quadres gràfics sobre les tècniques de replantació de peus americans i el seu empelt per tal d'ensenyar als pagesos barberencs, com un mestre als seus alumnes; creà un viver de nous ceps i donà exemple en les seves propietats. Ben aviat tot Barberà el seguiria i la viticultura d'aquell poble prenia la davantera de la Conca, que mai més ha deixada, esperonant a la resta dels pobles veïns amb el seu exemple.

La redempció de la pagesia hauria estat incomplerta preocupant-se solament de la replantació de la vinya. L'Estat Espanyol descuidava els seus deures envers la gent del camp. Els auxilis que la pagesia

dels països estrangers rebia de llurs governs, a Espanya, eren desconeguts des del punt de vista pràctic. Era precis suplir aquesta greu falta que cometien els governs i a Barberà fou on el senyor Esplugas, quan pel món clarejaven les idees de l'associació agrícola per la producció en comú i que molts consideraven una utopia irrealitzable, qui contribuiria amb el seu esforç personal i econòmic a la fundació de la "Societat", la primera a la Conca i la que en gaudí del primer celler cooperatiu de Catalunya i l'Estat⁽³⁶⁾.

El resultat d'aquesta enèrgica actuació fou que el poble pogué resistir als estralls de la invasió fil·loxèrica, ja que quan els insectes mataven els ceps vells els nous ja pujaven, i si be hi hagué alguns anys de misèria no tingueren la importància d'altres pobles de la comarca. La "Societat", ja ho hem esmentat, aconseguiria l'hegemonia social l'any 1896 després de protagonitzar les dones uns aldarulls impressionants els darrers dies d'abril de 1894, seguits de 13 mesos de vaga per part dels jornalers i parcers, i d'obtenir el control absolut del consistori. Amb aquestes lluites els pagesos de Barberà es van guanyar el reconeixement de totes les associacions camperoles de la *Federación de Trabajadores Agrícolas*, la qual els anomenà "*maestros en socialismo*", i l'enveja dels seus veïns.

El Joan Esplugas no fou aliè a aquest conflicte ni al seu resultat final. Com a propietari intentà convèncer a la resta de què les reivindicacions pageses eren justes i beneficioses per a tothom, mes una bona part no s'avingueren a raons i optaren pel camí de l'enfrontament. Aleshores, el Joan Esplugas, sabé ser coherent i feu costat moralment i econòmic a la "Societat" en tot moment, alguns ho volgueren entendre com una contrapartida al suport electoral dels pagesos a la seva carrera política. Sigui com sigui, el resultat fou que els pagesos aconseguien l'hegemonia dins de la comunitat i el Joan Esplugas continuà ajudant-los en la construcció del gran local social, "la Casa", (1896) i en la primera "catedral del vi" catalana (1900-1901) ⁽³⁷⁾.

(36) Aquests darrers paràgrafs són extrets d'una publicació que sota el títol *Homenatge a Don Joan Esplugas Moncusí, Diputat a Corts*, fou editada per l'Ajuntament de Barberà l'any 1918. La publicació consta de 12 pàgines tamany holandès, impreses per GALVE, c./ Carme, 16, Barcelona. El fulletó, malgrat el to laudatori, és una font inestimable sobre la seva biografia i la consideració dels amics que escriuen, entre d'altres, Emili Izquierdo, secretari de l'Ajuntament, els nebots i fillols Claudi S. Ninot i Esplugas (d'aquest un escrit fet l'any 1907, car morí l'any 1915) i Manuel Miró i Esplugas...

(37) L'amic Joan Fuguet ha publicat, dins del dossier dedicat a la vinya i el vi de la Conca de l'"Espitllera", núm. 33 (Montblanc, setembre de 1984) un preciós article sobre l'arquitectura dels cellers cooperatius de la Conca. El Joan Fuguet ha aconseguit donar imatge plàstica a la tesi sobre l'origen divers del naixement del moviment cooperatiu amb l'anàlisi de

GREFFAGE DE LA VIGNE

Par Pierre VIALA Professeur et J. NANOT, Maître de Conférences à l'Institut National Agronomique.

Fig. 11.

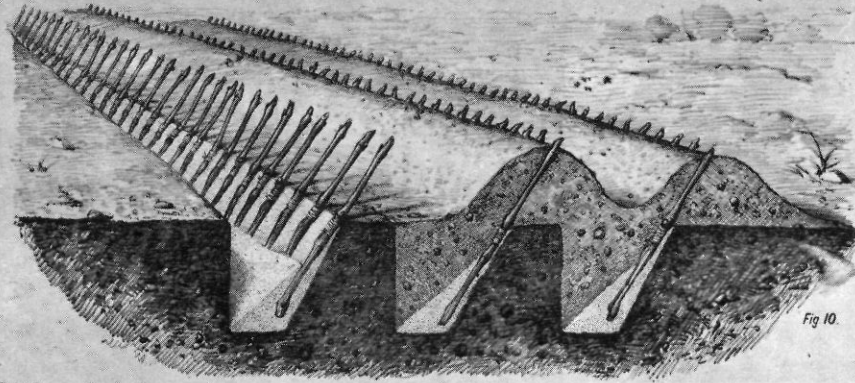

Fig. 10.

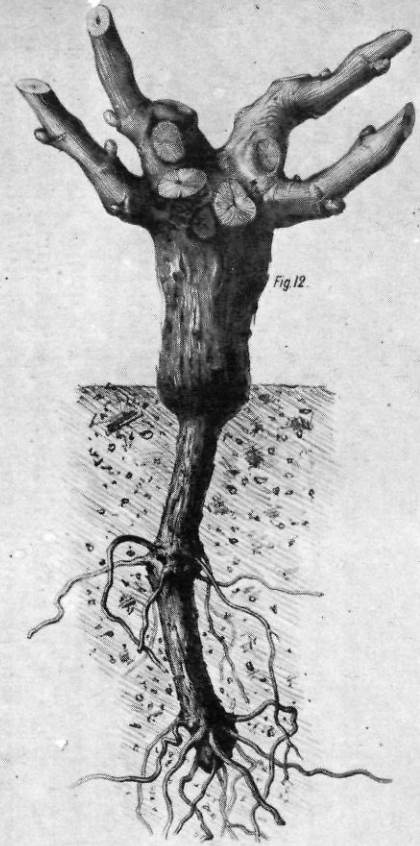

Fig. 12.

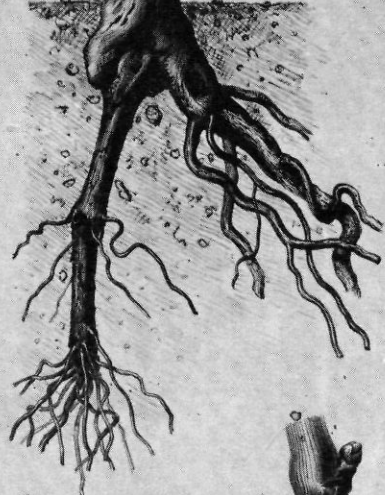

Fig. 1.

Fig. 1'.

Fig. 2.

Fig. 2'.

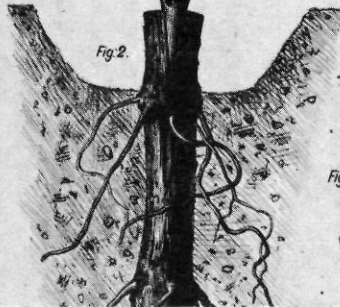

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 3.

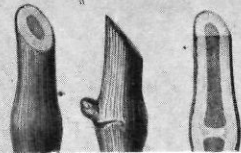
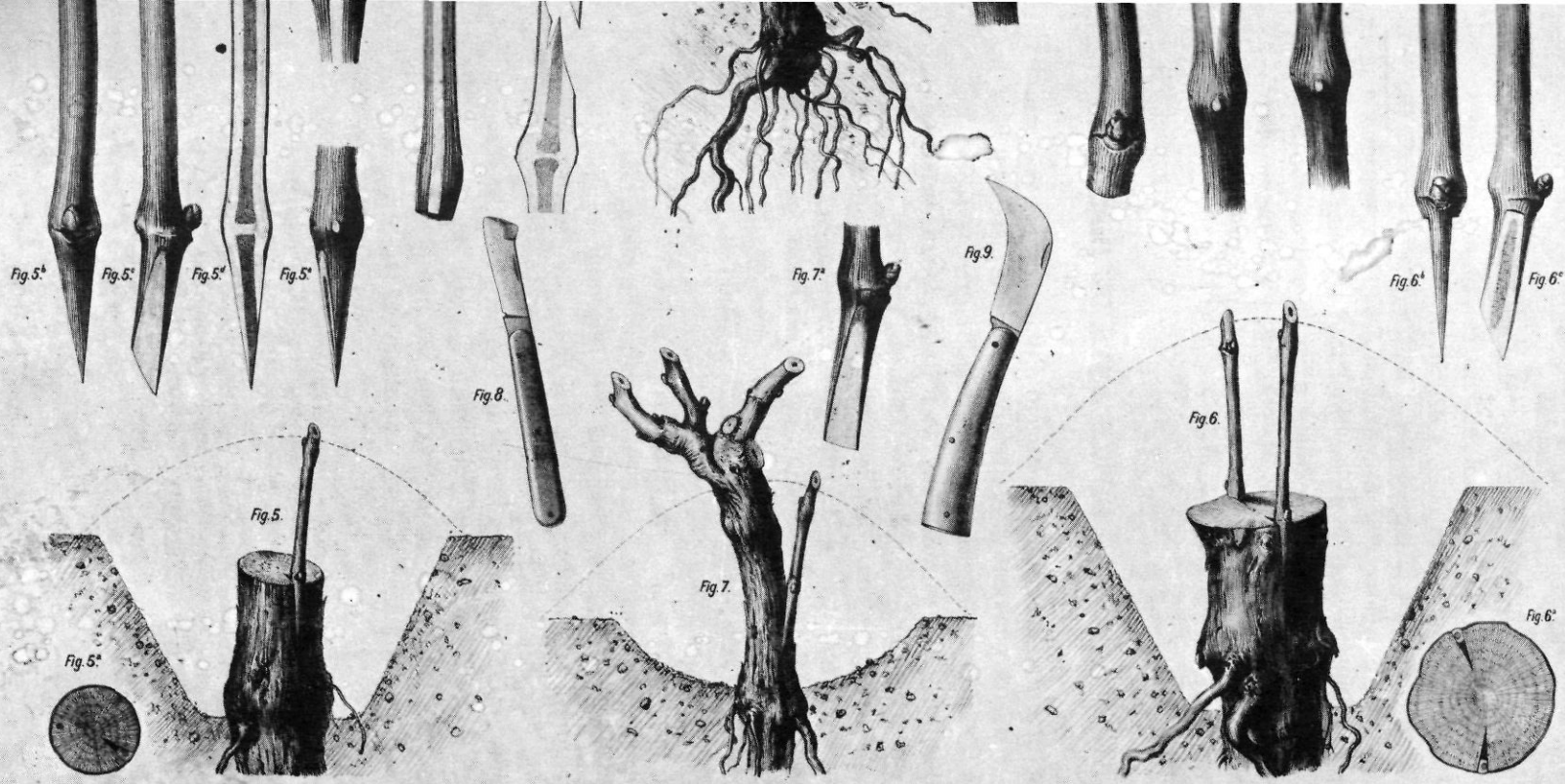

Fig. 1'.

Fig. 4.

LÉGENDE

- FIG. 1. GREFFE EN FENTE ANGLAISE, sur sarment coupé; 1°, 1°, 1° : vues de la disposition des fentes.
- FIG. 2. GREFFE EN FENTE PLEINE SUR PLACE. 2°: ligature au raspin. 3°: ligature au papier d'étain.
- FIG. 3. GREFFE EN FENTE PLEINE SUR BOUTURE. 3°: disposition du greffon et du sujet.

- FIG. 4. GREFFE EN FENTE PLEINE AVEC CRANS. 4°: disposition du greffon et du sujet.
- FIG. 5 et 6. GREFFE EN DEMI-FENTE SUR SOUCHES; la boîte figurée par la ligne pointillée 5° et 6° coupe des souches. 5°, 5°, 5° : vues du greffon dans diverses positions. 6°, 6° : vues du greffon avec crans.
- FIG. 7. GREFFE DE CADILLAC. 7°: côté du greffon opposé à celui de la moelle.

- FIG. 8. Greffeur.
- FIG. 9. Serpette.
- FIG. 10. Disposition des greffes hautes en pépinière.
- FIG. 11. Greffe affranchie.
- FIG. 12. Greffe sur sujet mal adapté.

A. Masson, del. et lith.

Camille COULET, Éditeur, Grande rue 5, MONTPELLIER.
 G. MASSON, Editeur, 120, Boulev. St Germain, PARIS.
 1892

Prix 5 fr.

Gràfica il·lustrativa de les tècniques d'empelt del peu americà en el procés de replantament de les vinyes fil·loixerades. Aquest quadre que medeix 120 x 88 cm., el portà de França Joan Esplugas per ensinistrar els pagesos de Barberà. Avui es troba dipositat al Museu-Arxiu de Montblanc i Conca de Barberà.

La influència del Joan Esplugas, del "Molineret" com era conegut, en el funcionament de la "Societat" no es pot menysprear i, en els primers anys, es palesà en la seva orientació ideològica vinculada al republicanisme. Tot fa pensar que a través dels "Costes", família de confiança que menava bona part de la seva terra, marginà al líder camperol, primer president de la "Societat" i primer conserge de la "Casa", Victorià Figuerola precursor d'un tipus de transformacions més radicals de caire socialista. Malgrat tot, les relacions entre el dirigent republicà i la "Societat" van ser excel·lents i presidides per una col·laboració estreta a tots els nivells.

UNA CARRETERA BÉ VAL DOTZE ANYS DE DIPUTACIÓ

Dedicar tot un apartat a la construcció d'una carretera pot semblar, des de la nostra perspectiva contemporània, una bajanada o, si més no, una llicència capritxosa de l'historiador que ha trobat un tressor documental (38). Rés més lluny de tot això, la construcció de la carretera a Barberà esdevingué el revulsiu, el "take-off", del progrés econòmic, el factor extern que posà oli a la dinàmica de les forces productives per fer front a la crisi agrària. Pensem per uns instants en el paper jugat pel ferrocarril o, més actualment, per l'autopista en el creixement econòmic dels pobles i de les contrades per a on atravesava i ens adonarem del significat profund i seriós de la carretera de Barberà.

En una comunitat rural com la barberenca dedicada al conreu de la vinya, fortament penetrada per les relacions de mercat, les comunicacions eren essencials tant per a vendre la producció com per adquirir els "inputs" destinats a la feina del camp i d'altres productes de consum. La situació a les darreries del segle passat era la mateixa que segles enrera, el camí principal que anava a empalmar amb la carretera de Montblanc a Santa Coloma de Queralt era més aviat un senderó solament apte per les mules i rucs, intransitable a l'hivern a causa dels aiguamolls del molí del Poca i el pas del riu Anguera. La

l'estètica arquitectònica dels cellers. Els cellers de les societats pageses els cellers "dels pobres" seran bàsicament funcionals mentre els "dels rics" es distingiran per la seva qualitat arquitectònica modernista de la mà de Pere Domènech i de Cèsar Martinell.

(38) En l'arxiu personal de Joan Esplugas hem pogut classificar prop de dues-centes cartes referides al tema de la carretera entre els anys 1886-1899. La majoria corresponen als diputats i senadors del districte, i d'altres polítics, que li comunicaven l'estat de les gestions, i la resta d'amics i parents que feien servir les seves influències personals.

febre d'or del vi incrementà el trànsit dels animals que baixaven les càrregues cap a l'estació de Montblanc o a les fàbriques d'alcohol. Allò es convertia cada any en la representació de la fugida del poble jueu cap a la terra promesa, es perdia més temps, a més d'alguna mula al pas de l'Anguera, que durant tota la verema. Així doncs, l'aïllament de Barberà estrangulava les relacions amb el mercat i tota possibilitat de creixement econòmic, la millora de les comunicacions era, sense dubtes, una qüestió de vida o mort.

La solució no era gens fàcil, el poble estava situat just a la meitat del camí entre les carreteres de Montblanc-Santa Coloma de Queralt i la de Sarral-Pla de Cabra, és a dir, la llargada del camí era de sis kilòmetres i set-cents metres i Barberà equidistava uns tres kilòmetres i escaig de cada punt d'intersecció.

El Joan Esplugas i Moncusí esperonat per sa mare, veritable protagonista d'aquesta història, faria realitat el somni barberenc sense, i això no és cap ximpleria, que els veïns paguessin un duro, en tot cas fou el senyor Esplugas qui tingué que pagar el preu de quatre anys de dedicació plena en l'administració municipal i de dotze en la Diputació. El nostre il·lustre barberenc portà les gestions amb perseverància i decisió i demostrà una habilitat extraordinària fent una jugada magistral, una carambola a tres bandes de difícil factura i d'una elegància política fascinant. Recordem l'escenari: un poble ofegat per manca de comunicació en plena crisi agrària i social. La construcció de la carretera aconseguiria, per una banda, reduir els costos de producció en el transport; per una altra, la creació de jornals per la majoria dels pagesos, que significarien una ajuda inestimable per a superar la misèria de la crisi mentre donaven fruit les noves vinyes; i per una altra, omplir les butxaques dels propietaris amb els sucosos diners de les expropiacions d'unes finques ruïnoses, la qual cosa motivaria l'actitud conciliadora i favorable, de bona part d'ells, a les peticions dels pagesos associats.

Senzill, oi? Ben mirat no calia ser un geni de l'art inagurat per Maquiavel per adonar-se d'aquesta combinació, mes si aquesta jugada ballava pel cap de molts, només hi havia un jugador que reunia les condicions adients per la seva execució: Joan Esplugas i Moncusí. Perquè? Doncs, perquè ell era l'únic que podia aplegar a l'ensens la influència política i familiar necessàries per coronar satisfactòriament el projecte.

Les gestions encomanades al diputat vallenc Pedro A. Torres donaren el seu primer fruit amb la publicació, el 8 de juny de 1887, a la "Gazeta de Madrid" de la següent llei:

“Art. 1.º Se declara incluida en el plan general de carreteras del Estado, una de tercer orden que partiendo de la carretera general de Montblanc a Santa Coloma de Queralt, en la provincia de Tarragona, vaya a empalmar con la provincial de Pla de Cabra á Sarreal, pasando por el pueblo de Barbará, debiendo comenzarse inmediatamente los estudios y su construcción una vez aquellos terminado...”

Aquesta notícia vingué com anell al dit al nostre protagonista per assolir l'alcaldia del seu poble i emprendre les reformes de l'administració local. El Joan Esplugas tenia pressa, no podia suportar la lentitud d'una administració que, dissortadament, només es bellugava quan els seus funcionaris rebien algun estímul econòmic. D'aquesta manera va recòrrer, a través del seu amic i president del Partit Republicà Joan Palau i Generès, al tradicional sobre per agilitzar les gestions. La reacció dels diputats Pedro A. Torres i Gregori Ballester no es feu esperar:

“Muy sr. nuestro y estimado amigo: cuando procuramos en la Cámara incluir en el plan general de carreteras del Estado lo que tanto á ese pueblo interesa, estábamos muy lejos de sospechar que aquella muestra de afecto y consideración a Vds. y al país nos había de ocasionar el disgusto que hoy, con estas líneas, daremos á V. conocimiento.

Nos consta que por mediación del señor Palau y Generés se ha ofrecido dinero a una persona para conseguir que se hagan los estudios de la aludida carretera (...) nos vemos hoy en el sensible caso de protestar por el medio incorrecto á que se apoya para conseguir lo que ha de conseguirse sin estipendio de ninguna clase...” (39)

La renúncia a la via ràpida del soborn significà la paralització del projecte als despatxos de l'administració i, gairebé, el seu llençament al cistell dels papers després de la pujada al govern dels conservadors l'any 1890. Calia començar de bell nou.

L'any 1894 el republicanisme possibilista de Castelar fa aigües amb la integració de bona part de la militància al partit liberal. Aquesta opció reformista de reforçar el sector esquerra del partit dinàstic serà combatuda i rebutjada pels nuclis catalans fidels a l'ideal republicà, a l'alternativa rupturista. La mort de Ruiz Zorrilla, l'etern conspirador, l'any 1895 provoca la crisi dins dels republicans progressistes, l'advocat català Joan Sol i Ortega decidí allunyar-se dels seus companys exaltats i constituí un grup moderat a l'empar dels liberals dinàstics. El “Partido Republicano Nacional”, d'inspiració solista, nai-

(39) Carta del 28 de novembre de 1888.

xerà l'any 1896 amb la voluntat d'ocupar l'espai deixat pels possibilistes. Els republicans històrics de les comarques meridionals de Catalunya, dirigits per Joan Palau i Generès i Joan Esplugas i Moncusí, apostaran per la seva fidelitat republicana, per la nova formació de Sol i Ortega i les bones relacions amb el grup d'ex-possibilistes de "La Publicidad", animats per l'Eusebi Corominas, que cercaven una altra via al republicanisme moderat. El vell i venerable Nicolás Salmerón y Alonso serà l'inspirador l'any 1897 d'un nou projecte unificador de l'espai polític republicà: la "Fusión Republicana", integrada pels centralistes de Salmerón, els solistes i els històrics aplegats al voltant de "La Publicidad".

El Joan Esplugas participarà activament en aquest procés unificador. El 21 de maig de 1897 és elegit delegat a l'Assemblea fundacional de la "Fusión Republicana" que es celebrà el diumenge 30 de maig a Madrid. El 27 de juny és nomenat per aclamació vocal de la junta provincial en la reunió realitzada al Casal Republicà de Tarragona i convocada pels periòdics "El Orden" de Tarragona i "La Autonomia" de Reus.

L'any 1894 les gestions sobre la carretera tornen a emprendre volada de la mà del senador Josep Tomàs i Salvany i, molt particularment, del general d'enginyers de l'armada Andreu A. Comerma i Batalla, fill de Valls, amic íntim de la família Esplugas-Moncusí i, aleshores comandant en cap de les drassanes del Ferrol ⁽⁴⁰⁾.

La intervenció del general Comerma fou decisiva per la realització dels estudis, ja que tant el director general d'obres públiques del ministeri del Foment com l'enginyer en cap de les carreteres de la província de Tarragona eren companys seus de promoció. El novembre de 1894 sortia l'ordre de Madrid urgint l'elaboració del projecte de la carretera, el mateix enginyer en cap, Adolfo Pequeño, el prenia a les seves mans. Un any i mig empraren el senyor Pequeño i el seu ajudant senyor Ignasi Morera per a enllestir-lo i lliurar-lo al ministeri de Foment per a la seva corresponent aprovació.

El Joan Esplugas no estava disposat a creuar-se de braços mentre

(40) Andreu Avel·lí Comerma i Batalla (1842-1917) va ser un personatge dels més interessants que ha tingut la nostra armada i la història de la construcció naval. L'any 1920 fou declarat fill predilecte de Valls, a petició popular, i es decidí col·locar el seu retrat a la galeria de val·lencs il·lustres, el dia 4 de febrer de 1921, XIII decennari de les festes extraordinàries de la Candela. Amb motiu de tal esdeveniment es publicà un llibre biogràfic a cura de Francesc Ballester i Castelló. L'interès del general Comerma per la carretera de Barberà, al marge de raons personals, estava lligat a la seva voluntat d'iniciar carrera política com a diputat a Corts pel districte. En fou candidat l'any 1893 i 1897 i en ambdues conteses sortí derrotat per la inexorable corrupció electoral de la Restauració.

l'administració es decidia a aprovar el projecte, així que novament optà per recórrer a les influències familiars i, concretament, a la del seu cosí Andreu Homs i Moncusí:

“De Madrid he tenido ya noticias de la carretera. El expediente lleva la fecha de entrada en 1 de junio (1896) y su presupuesto o costa la cifra de 129.192,02 pesetas. No llega a veinte y seis mil duros, y dada la importancia de la presente me parece que el ingeniero se habrá quedado bajo, lo cual sentiría por vosotros, pues quedarían ma-logrados todos los esfuerzos si se quedara desierta la subasta.

Según mis noticias se logrará con algún coste de que se subaste este año, pues se halla bien recomendada...” (41)

“Quedo enterado de lo de la carretera y confio más de mis gestio-nes y relaciones, modestia aparte, que todas las influencias de Di-putados. Tengo el propósito de ir a Madrid a primeros de julio...” (42)

Al mateix temps aconseguia aplegar a tots els diputats i senadors de la província amb la finalitat de pressionar conjuntament al ministeri de Foment. Pedro A. Torres, diputat pel districte Valls-Montblanc, el Marqués de Marianao, diputat per Gandesa, i els senadors Josep Tomàs i Salvany i el Marqués de Vistabella van ser els polítics que, a raó de la correspondència, mostraren més interès pel projecte de la carretera, però, fou, sense cap mena de dubte, el general Comerma qui podia penjar-se la medalla meritòria. Mentre els primers rebien la conformitat de l'aprovació del projecte de la carretera de data 11 de gener de 1897 de mans del director general d'obres públiques, Comerma la rebia del ministre de Foment, Aureliano Linares Rivas. Encara no era hora de picar de mans, doncs ja se sap (i només es pot dir en castellà): “las cosas de Palacio van despacio”, mancava un esgraó més abans de passar a la subhasta de l'obra, el dictamen favorable de la “Junta Consultiva de Caminos, Canales y Puertos”.

El Joan Esplugas estava desesperat i alhora cansat de tantes i tantes promeses dels seus amics polítics, no podia esperar més, els estralls de la crisi agrària esdevenien cada cop més insuportables i, segons la correspondència acceptà la via proposada pel seu cosí Andreu Homs de recórrer a “Don Dinero que es capaz de resolver el asunto y es mi único protector” (43). En un tres-i-no-rès s'obtingué el dictamen favorable, però havia de passar-se l'expedient al ministeri d'Hisenda per l'aprovació de la subhasta. Era un nou entrebanc, les cartes perso-

(41) Carta escrita des de Valls l'onze de juny de 1896.

(42) Carta escrita des de Barcelona el 20 de juny de 1896.

(43) Carta escrita des de Barcelona l'onze de març de 1897.

nals del ministre de Foment adreçades al Joan Esplugas el tranquil·litzen, no hi havia dubte que el ministre havia decidit prendre's la qüestió com una cosa personal i l'èxit estava assegurat. Una carta del ministre, datada el 9 de juliol, li comunicava la nova: el ministre d'Hisenda havia aprovat l'expedient i solament mancava l'aprovació definitiva per part del Consell de Ministres.

A les primeries d'Agost decidí actuar personalment i anar cap a Madrid acompanyat del seu cosí Andreu Homs i Moncusí, i de l'amic d'aquest en les esferes de poder, senyor Serra. El mateix dia que arribaren a la capital, l'anarquista Angiolillo segava la vida del cap del govern, Cánovas del Castillo, l'arquitecte conservador de la Restauració.

Inesperadament, després de tants entrebancs, el 25 d'Agost de 1897 sortia publicat a la "Gazeta de Madrid" el reial decret que autoritzava la subhasta de les obres de la carretera de Barberà pel 9 d'octubre. Tanmateix, per problemes de darrera hora, la subhasta tingué lloc oficialment el 4 de novembre a Madrid amb el següent resultat: germans Shumets de Barcelona 117.500 pessetes, Salvador Serra de Madrid 114.900 pessetes, Banc de Valls 112.000, Josep Mas Poblet de Vilella 94.411 i Miquel Garriga i Vicens de Tarragona per 92.411. Així, doncs, aquest darrer fou el contratista encarregat de les obres de la carretera.

El 29 de gener de 1898 s'inauguraven els treballs de la carretera i el Joan Esplugas, per acord de tothom, donava el primer cop d'aixada en mig d'acclamacions, aplaudiments i visques que sortien del cor acompanyats de llàgrimes d'agraïment. Durant dos anys la majoria de pagesos barberencs treballaria en les obres mentre esperaven la collita dels nous ceps.

Barberà volgué demostrar al seu diputat provincial i conveí l'estima i l'afecte que tots li tenien, declarant-lo fill predilecte i posant una làpida al saló de sessions de l'ajuntament, el cost de la qual fou pagat per subscripció voluntària. El dia de la inauguració oficial de la carretera, el 27 de febrer de 1900, fou descoberta la làpida i llegida l'acta municipal del 17 de desembre de 1899, en la qual el consistori el declarava fill predilecte. Barberà féu aquell dia una festa, festa grossa per honorar, en companyia de molts veïns de la rodalia, al molt il·lustre barberenc Joan Esplugas i Moncusí, però deixem que ens ho expliquin els corresponsals del "Porvernir" de Valls:

"...existiera en nuestra tierra un pueblo que, compuesto exclusivamente de trabajadores del campo, alcanzara los grados de cultura que alcanza el Pueblo de Barbará. Allí se rinde ferviente culto á las ideas

republicanas. En el corazón de cada uno de los hijos de Barbará se levanta un monumento al progreso de la humanidad en sus diversos y múltiples manifestaciones. Basta oírles para quedar uno admirado de la pureza de sus sentimientos.

El pueblo de Barbará tal vez sea el unico de España que dentro del actual tiránico régimen que nos gobierna, sabe vivir la vida libre de los pueblos modernos, asi en el orden político y religioso de las ideas, como en el terreno práctico de las reformas sociales que son posibles...

Acto seguido (després del discurs de l'Alcalde) el mismo señor alcalde, puesto pié, al igual que todos los demás concurrentes, hizo descender en medio de aplausos y vitores del público, y a los acordes de la música, el paño que cubria la lápida. Esta es una obra de estilo modernista que honra por igual al arquitecto Sr. Homs y al escultor Sr. Juriol. En su parte superior del centro se ve el escudo del pueblo de Barbará unido á un ramo de hojas de parra que circundan toda la lápida. En el centro y en letras doradas se lee la inscripción: "El pueblo de Barbará á su hijo predilecto Don Juan Esplugas Moncusí en prueba de gratitud, sesión del día 17 de diciembre de 1899..."

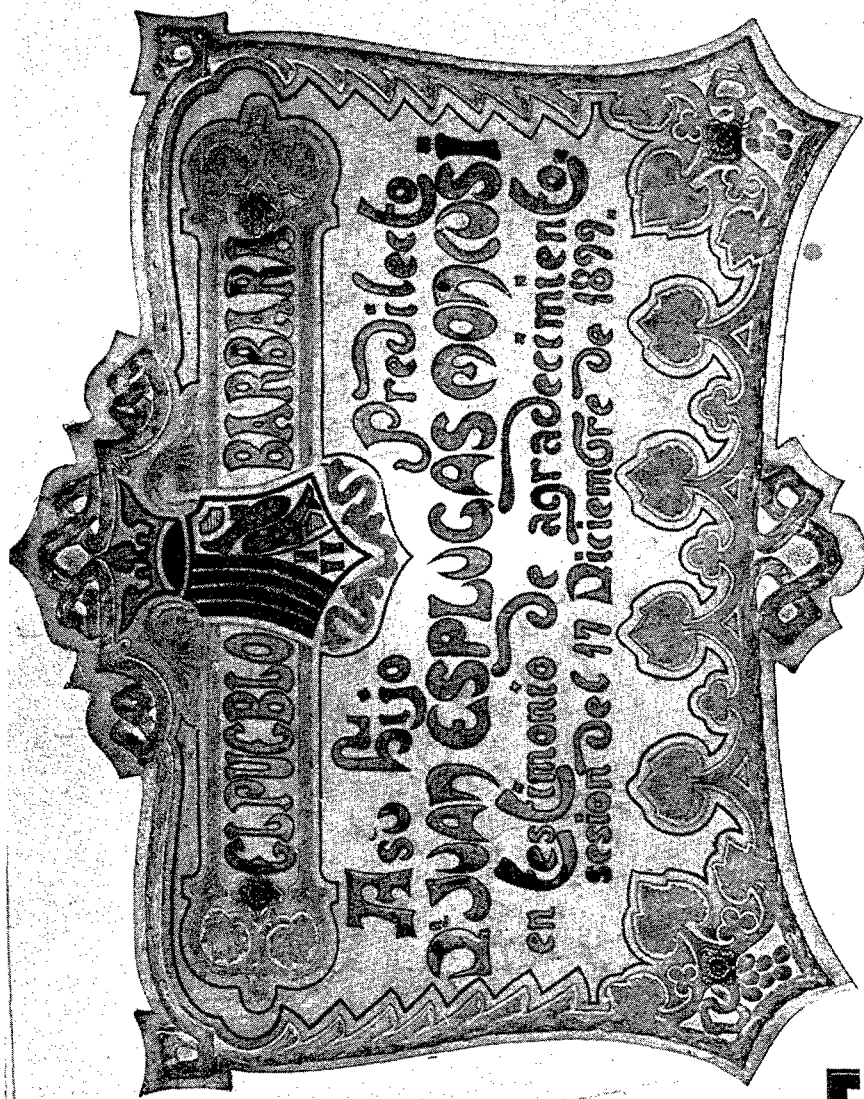
El Sr. Esplugas, vivamente emocionado... dijo que cuanto lleva hecho por el pueblo de Barbará, lo ha hecho en cumplimiento de un deber como hijo que es de dicho pueblo, y que la principal parte de las mejoras realizadas se deben tanto como a él á los que le votaron para que les representara en el seno de la Diputación Provincial. Sin vuestros sufragios que me han colocado en situación de poder trabajar en bien del distrito, nada, ó muy poca cosa, hubiere podido hacer por vosotros. Esto os demostraré, dijo el señor Esplugas, que todo estriba en las personas que designeis para que os representen, ya sea en el municipio, en la provincia ó en el Congreso de los Diputados. Cuando estas personas son dignas de la confianza que en ellas depositan, los pueblos progresan, si por el contrario, los pueblos viven la vida triste y fatal que produce el caciquismo...

Durante la tarde se celebraron en la nueva carretera, carreras de andarines, y, después, de asnos, dándose como premios: conejos, gallinas y cabritos. También hubo baile público en la plaza del pueblo, á cargo de la orquesta de Montblanc....' (44)

Per la seva importància em sembla oportú reproduir uns breus fragments del discurs pronunciat per l'alcalde Ramon Contijoch i Giné abans de descobrir la làpida:

"...com a testimoni d'agraïment als immensos serveis que li devem per haver introduït en aquesta comarca la vinya americana, ell ens va iniciar amb el seu estudi i ens va mostrar els secrets de la seva adaptació, tot amb l'oportunitat suficient perquè poguessim resistir amb temps la invasió de la filoxera. Estem completament segurs que

(44) "El Porvenir", any II, núm. 43, Valls, 3-III-1900.

Làpida de marbre homenatjant Joan Esplugas i Moncusí que presideix la sala de sessions de l'Ajuntament de Barberà.

sense la seva intervenció, avui aquesta vastíssima Conca seria tal volta un extens i improductiu erial. Que a Don Joan Esplugas Moncusí li devem la carretera que avui inaugurarem? Tots ho sabem bé prou, com sabem també els immensos treballs i sacrificis que li costà. Insistir amb això seria completament innecessari...

No estima (Barberà) amb això haver-li pagat els molts beneficis que li deu. Aquest són pagats amb làpides i si sols poden satisfer-se amb la immensa i eterna gratitud. Eterna serà la que li professem, inmens el nostre reconeixement. Per fort que sigui el marbre d'una làpida, l'acció desgastadora i brutal del temps la ve per fi a destruir, mes el record dels beneficis rebuts, quan l'agraïment el grava en el cor d'un poble, no pot borrar-se ni perdre's mai més..." (45)

Pocs mesos després, el sis de juny l'Ajuntament recollint la idea llençada per Mn. Porta, per cert després poc amic del protagonista, en el brindis del dia de la inauguració de la carretera, decidí donar el nom de Joan Esplugas al carrer on estava situada la seva casa pairal. Nom que ha resistit a totes les vicissituds polítiques i que avui encara es conserva. Mancava, però, un altre jorn de joia i alegria, una altra diada festiva per honorar els esforços de la persona que més i millor havia treballat per l'obtenció de la carretera, aquest no era altre que el general Comerma. El 9 d'Agost feu cap a Barberà, acompanyat de diputats i senadors del districte, d'amics i parents, els pagesos deixaren les feines del camp per omplir de gom a gom la sala de "la Casa" i aclamar-lo com un heroi, no de cap gesta militar, sinó de la causa del progrés i de la pau social. Per fi, el poble, manifestava solemnement el seu agraïment als veritables protagonistes d'aquesta enrevessada història, dissortadament, massa normal en el mirall esperpèntic de la Restauració, eren el general Comerma i la venerable Teresa Moncusí i Grimau.

El Joan Esplugas, a les primeries del segle coincidirà amb l'estratègia d'apropament amb els republicans progressistes, la qual quedarà plasmada el 15 de maig de 1900 a Madrid amb la creació de la "Unión Republicana Nacional" de caràcter estrictament electoral. De totes maneres no podia tancar els ulls a la realitat del seu districte on els federals feien forat mentre els progressistes amb prou feines se'ls podia trobar. En aquest sentit tingué cura de mantenir estretes relacions amb els federals de Valls, sobretot en el terreny electoral, així l'abril de 1899 fusionistes i federals del districte abonaven conjuntament Josep Mir i Miró com a candidat al Congrés de Diputats i l'any 1901 lligava els nuclis federals per assegurar-se la seva tercera elecció

(45) *Ibidem* i també a *Homenatge a Don Joan Esplugas Moncusí...* op. cit., pp. 6 i 7.

Primera placa del carrer de Barberà dedicat a Joan Esplugas (any 1900).

Placa recent del carrer de Joan Esplugas de Barberà.

com a diputat provincial amb 3.852 vots (46). En aquest tercer període seria elegit, el 24 d'abril de 1901, vice-president de la Corporació, amb disset vots a favor, pel bienni 1901-1902. La tasca realitzada en aquests dos anys de vice-president i els altres dos des de la comissió de govern, fou ingent i digna d'admirar. Consolidà el seu prestigi polític entre adversaris i amics, i aquests darrers els proposaren tornar a complir un nou mandat amb el desig d'oferir-li la tant merescuda presidència de la Diputació, mes ell declinà aquesta oferta:

“Sr. Presidente de la Junta Republicana del Partido Judicial de Montblanc (Unió Republicana)

Mi estimado correligionario y amigo: honrado por Vds. con uno de los puestos de honor en la próxima lucha electoral, siéntome obligado á manifestarles mi gratitud inmensa por tal distinción. Pero al propio tiempo necesito acudir a Vds. para pedirles añadan un nuevo y señalado favor á los muchos que les debo.

Doce años llevo ya, representando al partido republicano en la Diputación, doce años, durante los cuales he puesto á disposición del partido como siempre, y como hoy, mi insignificancia y escaso valer. Yo pido a Vds. me concedan ya un punto de descanso. Mi hacienda y mis asuntos reclaman mis cuidados, y mi ánimo pide reposo. Yo les suplico, pues, que me releven de aceptar la honrosa distinción con que cuarta vez me han favorecido, y que nunca agradeceré bastante. No han de faltar, no faltan, en el partido personas entre las cuales hallen Vds. quien me sustituya.

No significa deserción, ni renuncia, que espero admitirán Vds. como buena y justificada. En manera alguna. Pues les pido que me releven del puesto de honor, no así del de combate y peligro, que solícito ocuparé con todas mis fuerzas y energías en la lucha electoral que se avecina, y en cuantas empeñe el partido republicano, de cuyas filas soy otro de los más decididos y disciplinados veteranos...” (47)

El Joan Esplugas, als seus 47 anys, després de disset anys de dedicació plena a l'administració local, cinc a Barberà i dotze a la Diputació, havia decidit aturar el rellotge de la seva vida pública. La majou

(46) El Comité Republicà Federal i el Comité de Fusió Republicana del districte Valls-Montblanc editaren conjuntament un manifest, signat per Francesc A. Colom i Josep Pablo Porta pels federals i Ramon Rodon i Bartra i Lluís Vidal i Miquel pels fusionistes, abonant la candidatura dels fusionistes Joan Esplugas i Rafael Oller i Pons, i del federal Manuel de Gassol Gay. Aquest manifest aparegué publicat al “El Porvenir”, any II, núm. 86, (Valls, 6 de març, 1901).

(47) Barberà, 20 de febrer de 1905. Publicada al “El Porvenir”, any VII, núm. 308, (Valls, 25 febrer, 1905), p. 2. El substituït fou el jove propietari vimbodimenc Jaume Puig i Llevadot que assolí l'escó amb 3.725 vots. No fou aquesta la sort del seu company de candidatura l'ex-diputat Rafael Oller, ni la del federal Capdevila. Els altres tres candidats elegits foren el carlí Avellà, el liberal Tell, i l'independent conservador, ric industrial montblanquí, Joan Sanfeliu.

ria d'objectius que s'havia proposat, la carretera, la modernització de l'administració local, la lluita contra els estralls de la crisi agrària, estaven, en bona mesura, assolits. Li mancava ambició política, l'eròtica del poder s'havia anat esmorteïnt al llarg d'aquells anys, al seu parer, la seva carrera política havia tocat sostre i calia cercar estímuls per altres camins. S'havia aturat el cop de la crisi però era necessari reconstruir de bell nou la producció agrària i les relacions socials del món rural, la crisi havia estat una riuada que, un cop les aigües al seu llit, feia impossible tornar a la situació anterior.

En aquells moments, el motivava més la recerca de noves vies en l'acció social cooperativa que en l'administració. No es retirava de la cosa pública per dedicar-se a jugar a petacons, ans al contrari, renunciava una gàbia d'or per oferir els seus coneixements i les seves capacitats a la tasca més aspra i menys coneguda de posar els fonaments de la resposta ofensiva de les comunitats rurals a la crisi agrària: el cooperativisme. De cap manera abjurava dels seus ideals, de la seva visió d'un republicanisme democràtic i antagònic amb la Restauració i el caciquisme, fins i tot dedicaria més esforços i temps a la nova Unió Republicana, la prova la tenim en l'acceptació, l'octubre d'aquell mateix any, de la presidència del partit del districte Valls-Montblanc.

El problema dels homes impregnats d'un sentiment altruista i solidari és que a cops, les circumstàncies que generen les relacions socials provoquen una dicotomia entre la voluntat personal i la voluntat col·lectiva, entre el que hom vol fer i el que ha de fer. D'aquesta manera, el Joan Esplugas, que s'havia acomiadat de la vida pública, tornarà a reaparèixer, ni més ni menys, que com a Senador i Diputat a Corts. Ves per on.

L'IMPULS AL COOPERATIVISME I LA SEVA FIDELITAT REPUBLICANA

El Joan Esplugas no era home que considerés a les persones per les etiquetes que duïen, preferia escoltar-les i analitzar el que feien. Era una persona oberta i receptiva, sobretot, quan es tractava d'alguna cosa relacionada amb la terra i els pagesos, per això no ens ha d'estranyar que les seves relacions socials fossin àmplies i diverses, des dels grans propietaris catalans fins al més humil dels jornalers, sense que mai la ideologia o creències del seu interlocutor fossin obstacle

per a mantenir diàleg i fins i tot amistat. En poques paraules, era home allunyat de tot fanatisme polític o ètic, de tot egoisme, sensible a les idees dels altres i inquiet per aprendre de tothom. Podríem citar desenes de casos, aportar cartes i documents, testimonis orals i escrits, serveixi l'exemple de la seva amistat amb el Manuel Raventós i Domènech, "el Codorniu" com l'anomenaven, per palesar aquesta actitud.

Al Joan Esplugas i al Manel Raventós els diferenciaven moltes coses, mes els ajuntava una mateixa dèria: el futur de la viticultura. Potser l'origen de les diferències d'ambdós propietaris cal cercar-lo en el contrast de les seves comarques nadiues: per un costat el ric Penedès, bressol i rovell de l'ou de la vinya catalana amb una terra adient i oberta a la mediterrània, per l'altra la feréstega Conca. La primera expressa una elegància i "savoir faire" envejable, la segona un orgull nascut de les privacions i contrarietats adverses. En Manel Raventós esdevindrà el típic fill bonic d'una família burgesa rural, el nen espavilat que arribarà a presidir l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre i la Federació Catalano-Balear impregnant d'un alè reformador aquestes estructures patronals, el nen mimat de la Diputació de Barcelona que l'enviarà a estudiar la replantació de la vinya americana a França, l'home de negocis que un bon dia quedà enlluernat per la possibilitat de fer-se un nom en la vida política, l'única cosa que li mancava per ser un triomfador i passar a la història.

El Joan Esplugas ja el coneixem una mica, jove aventurer a la recerca de solucions comercials i productives en terres franceses i angleses, home públic compromès fins el moll de l'os amb el republicanisme i les sortides progressistes a la crisi... No vull caure en un maniqueïsmes fàcil i, segurament, fals; la meua intenció és més modesta i senzilla: voldria ressaltar només la diferència de tarannàs que sovint, massa sovint, s'oblida. I malgrat tot, eren amics, vells coneguts que no deixaven d'escriure's i visitar-se, de parlar sobre l'exemple francès de la replantació dels ceps o del cooperativisme i de la seva possible aplicació a Catalunya. Una relació llarga i estreta de la qual, aparentment, en tregué més suc el "Codorniu" amb la glòria dels llibres publicats i l'assoliment d'un escó al Congrés dels Diputats pel districte, curiosament, del Joan Esplugas.

Era l'any 1907, per primer cop totes les forces antidinàstiques catalanes, des dels carlistes fins els republicans passant pels regionalistes, aplegades al voltant del gran moviment cívic que esdevingué la Solidaritat Catalana, es presentaven en front comú a la contesa elec-

Los Senadors de la Solidaritat Catalana

D. Manuel d'Albelda
Barcelona

D. Manuel Ferrer de Llorens
Barcelona

D. Antoni de Besora
Barcelona

D. Antoni de Cervera
Barcelona

D. Joan Torralba i Mestres
Barcelona

D. Antoni de Besora
Barcelona

D. Antoni de Besora
Barcelona

D. Antoni de Besora
Barcelona

D. Antoni de Besora
Barcelona

D. Antoni de Besora
Barcelona

D. Antoni de Besora
Barcelona

D. Antoni de Besora
Barcelona

D. Antoni de Besora
Barcelona

D. Antoni de Besora
Barcelona

D. Antoni de Besora
Barcelona

D. Antoni de Besora
Barcelona

Barcelona

Barcelona

1917

toral. En Manuel Raventós, aleshores president de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, fou el candidat del districte Valls-Monthblanc, amb l'etiqueta de regionalista, amb el vist i plau del Joan Esplugas. La intervenció del propietari barberenc en la dura campanya electoral, recordem que l'adversari era el dinàstic conservador Salvador Canals, sots-secretari de la Presidència del Govern, fou decisiva per superar les reticències dels pagesos recelosos de dipositar la seva confiança en el representant de la patronal agrària i de la burgesia rural catalana. Resultats com els de Barberà, amb el 80% dels sufragis en una votació massiva, palesen l'actitud inequívoca del fill predilecte de fermar els pagesos republicans, menjacapellans i poc decantats a veleitats regionalistes. El candidat solidari obtenia un total de 5.225 vots al districte mentre el dinàstic, malgrat els duros esmerçats en la compra de vots, 3.339. La Solidaritat Catalana aconseguia aquest jorn històric del 21 d'abril de 1907 quaranta actes, més tard se n'afegiria una altra, de les quaranta-dues preteses i de les quaranta-quatre que comptabilitzava el Principat. Pel nostre protagonista, però, la història començava aleshores.

El cinc de maig de 1907 es reunien a Tarragona els compromissaris per a elegir els tres senadors provincials. La Solidaritat Catalana presentava com a candidats a l'ex-senador Agustí Sardà i Llaberia, veterinari, advocat, catedràtic, director de l'escola Normal Central de Mestres, al senyor Albert Russiñol, conegut industrial i catalanista de la Lliga i al carlista senyor Fortuny. Els liberals dinàstics optaven per encabir-hi a l'ex-ministre de Marina Don Victor Concas. Però la vigília de l'elecció es produí un terratrèmol polític oficial pel Marqués de Marianao, el "Grande de España" i cap dels liberals, que provocà un ball de candidats al so dels infarts de cor i cants fúnebres. L'espurna fou la renúncia del candidat liberal, per problemes entre Moret i Maura, i la negativa del Marqués de Marianao a donar suport al senyor Cañellas, el seu adversari pel control del partit. El Marqués de Marianao pactà amb els solidaris la candidatura del seu amic Joan Esplugas per substituir al carlista Fortuny, doncs preferia recolzar a un republicà de segon rengle abans que a un carlí, antinòmic amb la fe borbònica que professava. Els solidaris republicans i regionalistes acceptaren de bon grat donar la punyalada al carlí i sumar els vots del Marqués de Marianao per barrar el pas al candidat liberal i enlairar al propietari agrícola a la Cambra Alta. De tot aquest embolic, del qual el senyor Esplugas en fou aliè, sorgí una candidatura explossiva —única a l'Estat Espanyol que ostentava dos republicans— i força compler-

ta ja que integrava a tres personalitats indiscutibles dels sectors econòmics, agrícola i industrial, i culturals més importants del país.

La notícia, sorpresiva, fou acollida pels seus veïns amb un entusiasme indescriptible, amb crits de “Quina ditxa la nostra! Quin sacrifici pel nostre estimat Joan!”. L’endemà de l’elecció tot el poble omplí la carretera per rebre el “Molineret” convertit en Senador, cap pagès anà al defora, cap dona resta a casa seva, fins i tot les escoles no obriren les portes, tots, vestits de festa major, feren pinya darrera el consistori i la junta de la “Societat” amatents al carruatge que pujaria per aquella estimada carretera. Una forta calamarsada amenaçava en deslluir aquella gran manifestació, però ningú es deixà vèncer per l’adversitat del temps, tothom volia gaudir del privilegi d’abraçar-lo en primer lloc. Quan el senyor Esplugas baixà del carruatge, els ulls se li ompliren de llàgrimes, els acords de la “Marsellesa”, interpretats per la música vella de Montblanc, foren acompanyats pels centenars de goles fins esgargamellar-se. Allò fou el principi del deliri col·lectiu que no finí fins al trencar l’albada.

El Joan Esplugas fou acompanyat en manifestació fins a “la Casa”, en el trajecte es produïren escenes commovedores, vells plorant com magdalenes, dones abraçades al seu coll, nens agafats al camall dels pantalons. A la sala de l’entitat, amb més gent fora que dins, agrai un cop més les proves d’estima de les quals era objecte. Després de sopar, davant les aclamacions dels seus veïns, tornà a fer acte de presència a “la Casa” on s’estava celebrant una gran festa amb ballaruga i vi a dojo. Una serenata l’acompanyà en aquella nit d’insonni, llàstima que la seva mare, morta feia cinc anys, no pogués fruir al seu costat d’aquell espectacle commovedor ⁽⁴⁸⁾.

Deixà de ser senador però continuà treballant per les qüestions socials i el progrés econòmic del seu poble. Sovint les millores tecnològiques venen lligades a l’utilització de noves fonts d’energia, sense electricitat no hagués estat possible el desenvolupament productiu de l’elaboració del vi i de les famoses catedrals. L’arribada de l’electricitat a Montblanc data de l’any 1900 i la seva conducció posterior, malgrat que lenta, a la resta de la comarca desvetllà les inquietuts productives menys en el cas de Barberà on la necessitat fou anterior a l’arribada. A Barberà ja tenien a punt tota la maquinària i urgiren la

(48) El seu nebot i fillol Claudi S. Ninot i Esplugas plasmà aquesta jornada festiva en un extens article escrit el 19 d’abril de 1907, del qual hem recuperat el manuscrit, i que fou publicat l’any 1918 dins el fulletó de l’“Homenatge...” (vegeu la nota 36). Per a més informació vegeu “La Publicidad”, (Barcelona 12 de maig 1907).

seva conducció per aprofitar-la en la verema de 1912. No cal dir que les gestions varen ser realitzades pel Joan Esplugas, com les destinades a estendre la xarxa telefònica a Barberà. Durant molts anys només existiren dos telèfons: el de l'Ajuntament i el del Joan Esplugas.

“Desde dimecres funcionen tres motors electricos, dos de 2 caballs i un de 9 i mitg a la Societat Agrícola per fer anar la maquinaria de trepitjos i premsar y trsbals dels mostos. L'energia electrica la rebem de la central de Montblanc” (49)

Hem parlat de la seva amistat amb Manuel Raventós i podriem fer-ho tanmateix de la que el lligava amb el jove i inquiet propietari espluguí Josep M. Rendé o amb l'advocat montblanquí Joan Poblet i Teixidó. Aquests darrers, junt amb l'Albert Talavera de Sarral i el Cabeza de l'Espluga, foren els dirigents del cooperativisme reformista a la Conca plasmat amb la fundació l'any 1916 de la gran Federació Agrícola de la Conca de Barberà i la construcció de cellers arreu dels pobles. Les relacions amb aquests burgesos reformistes van ser cordials i afectuoses, com ho foren també les mantingudes amb Josep M. Valls director general d'agricultura de la Mancomunitat de Catalunya, però Joan Esplugas es mantingué fidel al compromís amb el cooperativisme revolucionari de la “Societat” de Barberà i al seu ideal republicà. Colaborà en tot allò que se li demanà, doncs mai havia tancat la porta a ningú, com per exemple en les lluites contra el mildew o amb la creació d'un camp experimental de la Mancomunitat en les seves finques barberenques, fins i tot, participà en el consell directiu de la F.A.C.B. mes declinà sempre ocupar-ne la presidència. Ell, des de la seva talaia barberenca, estava convençut que l'evolució cap a formes igualitàries en el camp esdevenia irreversible i, en aquest sentit, era millor empènyer que posar pals a la roda. Per això no dubtà en cap moment abonar en les eleccions de 1914 al candidat Rafael Guerra del Rio, nascut del pacte de Sant Gervasi entre la Unió Federal Nacionalista Republicana i els radicals lerrouxistes.

L'any 1917 la descomposició del règim era un fet, els moviments contestataris de l'exèrcit, l'oposició parlamentària i el moviment obrer trencaren amb la passivitat i l'immobilisme de la Restauració. La pell de brau i, sobretot, el Principat esdevingué un polvorí on tothom afegia llenya al foc, d'una banda els militars “junteros” dirigits pel coronel Benito Márquez, de l'altra, els regionalistes amb la convocatòria d'una assemblea fraccional de parlamentaris, i encara

(49) “Gazeta de la Conca”, núm. 79, (Montblanc, 5 d'octubre de 1912).

s'afegí el descontent dels sindicats, que aplegats en un comitè d'enllaç, cridaren a la vaga general. Els efectes de la guerra Europea havien posat de relleu les contradiccions i accelerat el procés de lluita social. La Revolució d'Octubre inaugurava un nou període en la història contemporània dels pobles.

El Joan Esplugas no va ser insensible a aquests esdeveniments, ni a la preocupant conjuntura econòmica del vi, que amenaçava perillósament els esforços realitzats en la replantació de la vinya i en el millorament de la qualitat de l'elaboració del vi. El conflicte europeu havia augmentat els preus dels productes que intervenien en la viticultura per sobre dels preus del vi, els excedents de producció es

Document de Diputat al Congrés de Joan Esplugas i Moncusí. 1918.

multiplicaven a la fi de la guerra i, per acabar de completar el tràgic panorama, la curta vida dels ceps americans anunciava la revifalla de les tensions socials al camp al voltant dels contractes de conreu. Els seixanta anys del Joan Esplugas no foren obstacle ni impediment per a que el propietari barberenc decidís tornar novament a l'escena pública. No estava disposat a deixar que aquells corruptes i inútils dinàstics ensorressin la tasca de la seva vida, com tampoc a cedir a la iniciativa d'aquells pagesos enverinats per la Revolució.

La candidatura del Joan Esplugas per Diputat a Corts, en les eleccions convocades pel 24 de febrer de 1918, fou ben rebuda per tots els republicans del districte i obtingué el suport dels catalanistes d'esquerra dirigits per Joan Poblet i Teixidó i Josep M. Rendé. Els catalanistes de la Lliga intentaren embolicar com a candidat Josep M. Rendé per tal de barrar el pas al ferm republicà que, fins i tot, no havia dubtat en acceptar el suport dels nuclis socialistes. Josep M. Rendé sortí del pas d'aquesta maniobra covada pel setmanari montblanquí "La Conca de Barbará", dirigida per Mn. Pau Queralt, amb la publicació d'una carta al també setmanari montblanquí "L'Escut", dirigit per Poblet i Teixidó, on manifestava sense embuts la seva admiració i el seu suport al propietari barberenc ⁽⁵⁰⁾.

El marquès Luis de Morenes i Garcia Aleson, aristòcrata madrieny afiliat al partit maurista, fou l'adversari electoral presentat per les forces dinàstiques del districte. En el manifest electoral del Joan Esplugas, ampliament difós en fulls volanders, hi trobem una definició ideològica del candidat en la qual queda reflectida la seva sensibilitat pel fet nacional. Els de la Lliga atacaran durament aquesta "nova" fe nacionalista del senyor Esplugas interpretant-la com un artífici per atreure's els vots dels catalanistes. Pot ser si, però cal recordar que, malgrat la seva tradició ideològica del republicanisme unionista, sempre havia mantingut excel·lents relacions amb els federals i que l'any 1910 fou un dels animadors de la Unió Federal Nacionalista Republicana. En definitiva, tothom té el dret a reformar els seus ideals en funció dels esdeveniments socials i l'única cosa que hom pot exigir en cada moment és coherència i, en el cas d'un representant públic, la defensa dels compromisos adquirits davant els seus electors. I això ho feu a bastament el diputat Esplugas amb la seva participació activa en les gestions per obtenir un Estatut d'Autonomia l'any 1918 ⁽⁵¹⁾. Vegem que deia als electors:

(50) "L'Escut", any III, núm. 117 (Montblanc, 21 de febrer de 1918).

(51) Santiago ALBERTI, *El republicanisme...*, op. cit., p. 439.

“...Republicà, perquè la vida m’ha ensenyat que en aquesta forma de govern es on l’home se sent més dignificat com a ciutadà, federal, perquè entenc que el dret de les nacionalitats a viure segons la llei de sa respectiva naturalesa es lo complement i la garantia dels drets individuals, evolucionista, perquè crec que en la evolució rau lo progrés en tots los ordres de la vida, i el medi de fer-lo efectiu, i la revolució, com a procediment únic, no es més que l’aplaçament sense termini de tota actuació profitosa.

Però, per damunt de tot, duré al Parlament, si els vostres vots m’hi fan anar, les característiques decisives del meu ser i del vostre: sóc i seré sempre republicà, català i agricultor.

Republicà, com ja us he manifestat, català, no sols responen a mes íntimes conviccions federals, sinó perquè penso que si Catalunya ha tingut dret a donar-se la llei de sa vida, sense opresions que la ofeguin, sense influències que la desnaturalitzin, en aquest moment en que tot lo que es viu a Espanya busca en la nostra terra l’exemple i l’ajuda per a aniquilar les oligarquies centralistes, deshonrades i deshonradores, ara es l’hora de que els catalans siguem més catalans cada dia, de que a les Corts i fóra d’elles afermen, robusta i indiscutida, la nostra personalitat i la de Catalunya, perquè el lliure concert de les personalitats vives de les regions faci la Espanya gran i plena que anhelem, enlloc de la que el sistema actual ha empobrida i degradada, befa d’Europa...” (52)

La lluita electoral fou aspra i dura, els duros del “cunero” feren forat a més d’un poble, que s’expressà en la minsa diferència de vots pels quals el Joan Esplugas aconseguí l’escó (53). El 25 de febrer de 1918 esdevingué una altra data històrica pel poble de Barberà, data de la festa de l’homenatge al nou diputat, aquell dia tots els barberencs es sentiren diputats. L’Ajuntament i la junta del Sindicat de Pira, seguits de pràcticament tot el poble, s’afegí a la festa a l’ensem que molts veïns de Valls, Cabra, Alió, Montblanc... (54). No content i

(52) Joan ESPLUGAS, *Als electors del Districte de Valls-Montblanc*, imprès per E. Queralt, Valls, Barberà 1 de febrer de 1918.

(53) Els resultats totals van ser de 3.995 vots a favor del Joan Esplugas i de 3.745 favorables al Marqués. El primer escombrà al seu poble (355-26) i a Pira (136-2) i assolí la victòria a Montblanc (537-499), primera d’un candidat no dinàstic.

Per adonar-nos una mica de com es feien les eleccions aleshores, serveixi com a botó de mostra la llista guardada pel senyor Esplugas dels barberencs que no el votaren: Pere Poblet (“Genovès”), Ignasi Sarró (“Sabatè”), Antoni Grau (“Xacó”), Josep Civit (“Gaix”), Albert Miró (“Verdu”), Joan Abellà (“Xafarroques”), Ramon Cabestany (“Milhomens”), Josep Canaleta (“Pep seba”), Joan Giné (“Banya”), Josep Marimon (“Pep ninyo”), Joan Marimon (“Hereu Pep ninyo”), Ramon Marimon (“Cabalé Pep ninyo”), Francesc Marimon, Antoni Pere (“Ton cova”), Joan Rosselló (“Puvill trumfé”), Biel Vallés (“Sagarra”) i Antoni Massó (“Peó caminé”), més 9 vots d’Olles, agregat a Barberà, i dos en blanc Pau Cabestany (“Moles”) i Josep Giné (“Pep fanera”).

(54) El relat d’aquesta jornada el va fer l’Emili IZQUIERDO a “L’Escut”, any III, núm. 120, Montblanc, 2-III-1918. També se’n feu ressó “La Veu de Catalunya”, (Barcelona, 5 de març de 1918).

satisfet Barberà amb aquesta rebuda volgué fer-li ofrena d'un àlbum on hi haguessin totes les signatures dels veïns del poble. El 31 de març tingué lloc l'acte de lliurament de l'àlbum, amb quasi la totalitat de signatures, per part de l'alcalde, paral·lelament, per donar més lluïment a la jornada i perenne record, es repartiren uns fulletons editats per l'ajuntament, en els quals al costat de ressenyar la biografia del fill predilecte molts amics expressaven en un to laudatori les seves virtuts (55).

A la primavera de 1919 el perill d'esvaiment del règim havia passat amb els militars fermats, els sindicalistes a les presons o desapareguts per la famosa llei de fugues i els conservadors catalans tornats al cau de la Restauració temorosos de la irrupció del moviment obrer. Maura forma un nou govern i prepara noves eleccions. El Joan Esplugas torna a retirar-se de l'escena pública i abona la candidatura agrària nacionalista de Josep M. Rendé. Aquest fracassarà en el seu intent de convertir-se en diputat i perdrà l'escó a mans del maurista vallenc Miquel Colom i Cardany. En Rendé no pairà la derrota i acusarà veladament al senyor Esplugas de no assegurar els vots barberencs. La veritat és que els pagesos barberencs, i a un nivell més reduït, els blancafortins i els montblanquins optaran per donar els sufragis a la candidatura testimonial del socialista Zaragoza (56). Quelcom havia canviat després de la crisi de l'any 1917, els nous corrents ideològics revolucionaris havien penetrat en les comunitats rurals de la Conca, el socialisme, PSOE-UGT, arrelà amb força a Barberà i l'anarcosindicalisme a la resta de la comarca.

La definitiva retirada de la vida política del Joan Esplugas repercutí favorablement en la seva tasca de suport al cooperativisme que feia anys havia endegat des del Banc de Valls.

La forta penetració de les relacions capitalistes en la superació de la crisi agrària vitivinícola implicava una necessitat de capitals superiors als del tradicional estalvi. La replantació de les vinyes i, sobretot, la construcció dels cellers cooperatius exigien inversions econòmiques ingents que només podien ser cobertes per les entitats de crèdit. El Joan Esplugas, conscient d'aquesta realitat, ben aviat demostrà interès en participar activament en el món de les finances. El febrer de 1912 entrà a formar part de la Junta de Govern del Banc de Valls,

(55) Vid. "La Lucha", any III, núm. 474, (Barcelona, 5-IV-1918). Diari editat per Marcellí Domingo. Es l'opuscle citat a la nota 36.

(56) Els resultats de les eleccions celebrades el 6 de juny de 1919 foren els següents: Colom 3.378 vots, Rendé 3.093 i Zaragoza 437. A Barberà l'escrutini, amb una participació del 61% fou de: Colom 39, Rendé 48 i Zaragoza 178.

tot seguit, juntament amb d'altres directius com el senyor Montserrat, començà a posar els fonaments del que, en el transcurs dels anys, seria el motor de la política reformista de la Federació Agrícola de la Conca de Barberà a través d'una fòrmula creditícia que facilità la construcció dels cellers i el seu equipament. Des de 1921 fins a la seva mort ocupà la vice-presidència i la direcció, compartida amb dues persones més, de l'entitat i es dedicà en cos i ànima a la seva expansió lligada als interessos agraris del camp de Tarragona i de la Conca.

Els anys no passen endebades i el senyor Esplugas envellia per moments, la dedicació al Banc de Valls afeblia les seves energies, la desaparició dolorosa de parents i amics el tenia corprès i un xic hipochondríac, malgrat tot esperava tranquil·lament la mort al peu del canó. En aquests darrers anys trobà l'afecte en el seu fillol i nebot Manuel Miró i Esplugas, amb el qual residia a Tarragona, a la plaça Corsini, i en les seves estades a Barberà gaudí de la companyia i l'estima de la fidel minyona Maria Abellà i Poblet, aleshores vídua, que l'acompanyà fins a la mort (57).

A TALL DE CLOENDA

A les quatre de la matinada del 15 de novembre de 1927 moria a Tarragona, a l'edat de setanta anys, el Joan Esplugas i Moncusí. Aquella mateixa tarda era traslladat, per voluntat del finat, al cementiri de Barberà per descansar en pau sota la terra que havia donat la vida i el sentit a la seva existència.

Mai Barberà havia vist tal quantitat d'automòbils aplegats, mai els forasters havien vist un dol tan unànim i sentit d'un poble. L'impressionant taüt revestit d'ornaments de plata —el preu fou de mil pessetes— anava seguit d'esplèndides corones de flors de la Unió Nacionalista Republicana de Tarragona i del Centre Republicà Autonomista de Valls. El dol era presidit, al costat dels familiars encapçalats pel senyor Miró i Esplugas, per l'Ajuntament en corporació, representació de la direcció, administració i Consell del Banc de Valls, Centre Republicà-Autonomista de Valls, comissió republicana de Montblanc, Sindicat i Societat Agrícola de Barberà, Federació Agrí-

(57) El senyor Esplugas en prova del seu reconeixement li deixà com herència 5.000 pessetes i una finca amb xalet a l'Oliva de Tarragona, comprada expressament per la senyora Abellà l'any 1923 per un valor de 8.000 pessetes. Veritablement del senyor Esplugas es podien dir moltes coses, però no, que no fos generós.

cola de la Conca de Barberà, Unió Nacionalista Republicana de Tarragona, Societat Agrícola de Cabra, Sindicat de Vilarodona...

L'endemà apareixien esqueles mortuòries a "La Publicitat" i al "Diario de Tarragona". Al dia següent la pràctica totalitat de la premsa catalana es feia ressò de la trista notícia, entre d'altres, "La Publicitat", "La Veu de Catalunya", "El Diario de Tarragona", "Reus", "La Tarde" de Tarragona; pocs dies després els setmanaris de Valls "Acció Comarcal", "Joventut", "La Crònica", i de Montblanc, "Aires de la Conca", publicaven articles, tots respectuosos amb la figura del finat.

Les desenes de cartes i telegrames de condol, adreçades al seu fillol Manuel Miró, són testimoni inequívoc de l'estima i la consideració que deixà entre parents i amics. La riquesa i varietat d'aquestes manifestacions d'afecte són una prova més de l'amplitud de sectors socials i ideològics que s'aplegaren per honorar-lo. De les cartes d'homes públics podem citar les del vallenc Miquel Colom i Cardany, tinent d'alcalde de Madrid i ex-diputat a Corts del districte, la de Josep M. Poblet i Guarro, la d'Anton Andreu i Abelló, la del ple del consistori de Valls, i la de Marcel·lí Domingo, el qual escrivia:

"Distingit amic: llegeixo la mort del vostre padrí. Elle me ha causat una profunda pene. Perteneixia el vostre padrí a una generació de homes enters, convençuts i forts de esperit, gran modestia i una rica aristocràcia de l'anima. Savia portar a la ciutat tota la puresa del camp i al camp tota la inquietud de la ciutat. En les hores properes del triomf dels nostres principis, homes com el vostre padrí ens son insubstituïbles. Són per als exigents de la esquerra una garantia de unitat i per als exigents de la dreta una garantia de ordre. Per això la pèrdua en aquestes circumstancies és doblement dolorosa.

Jo vaig tenir com honor tractarlo i recordo encara les hores de forte intimitat viscudes amb ell en el congrés. Tarragona, ont altres homes no es condueixen com és degut i amb llur conducta poc clara o pocasolta, desorienten als qui equivocadament els hi oferiren responsabilitats de direcció, necessitavem més que altres ciutat de Catalunya d'exemple com el del vostre padrí.

Jo abrigo la confiança de que ell haurà deixat hereus del esperit i amb ello podrem que surti una gran devoció per Catalunya, per Tarragona i per la República, per la obra històrica que ens em imposada com un imperatiu de consciència ciutadana i de dignitat colectiva.

Rebeu, amic Esplugas, amb el testimoni del meu dolor, una forta abraçada.

Marcel·lí Domingo, Madrid, 19-XI-1927

A partir del testament del pare del finat (testament típic d'he-

reuatge de la burgesia rural catalana), si l'hereu moria sense descendència esdevenia successor el germà mascle que el seguia en edat; en el seu defecte ho era el fill gran —mascle també— de la germana gran de l'hereu. En morir Joan Esplugas i Moncusí sense descendència reunia les condicions exigides al testament Miquel Plana i Domingo, nét de sa germana Rosa, casada amb el Miquel Plana d'Alió, perquè el seu pare Leandre Plana i Esplugas havia mort prematurament.

Aquest però, compartiria l'herència amb el seu parent barberenc, l'advocat Manel Miró i Esplugas, nebot i fillol de Joan Esplugas i Moncusí.

La valoració econòmica total de l'herència del Joan Esplugas i Moncusí era de gairebé 300.000 pessetes: 180.000 pessetes de les finques rústiques del terme de Barberà que sumaven prop de les vuitanta hectàrees, 50.000 pessetes de les finques urbanes i 164.000 pessetes en diner líquid, valors financers, accions del Banc de Valls, de la Mancomunitat, del Sindicat de Barberà... La majoria de les finques rústiques i urbanes passaren a mans del Miquel Plana i Domingo i el diner líquid fou per al Manuel Miró i Esplugas, obligat, però, a lliurar la quantitat de 5.000 pessetes a la seva tieta Cinta Esplugas i Moncusí —en concepte de la dot no utilitzada ja que s'havia quedat soltera— ultra una pensió anual de per vida, la mateixa quantitat a ses germanes Teresa i Adela i als petits Miquel Plana i Domingo i Conxita Plana i Domingo. D'aquesta manera tots els parents directes del senyor Esplugas reberen una prova de la seva generositat. Cal indicar que el seu nebot i fillol Claudi S. Ninot i Esplugas, fill del Josep Ninot i de sa germana Maria, morí sense descendència l'any 1915. Recordem, en darrer lloc, que a la minyona Maria Abellà li deixava també 5.000 pessetes, la finca de l'Oliva de Tarragona ja estava al seu nom i el Joan Esplugas només era usdefruituari.

APÈNDIX

1

BARBERÀ: AMILLARAMENT DE L'ANY 1892

RESUM GENERAL

Contribuents	524
Núm. de finques rústiques	2.145 (2.206 hec. 71 a. 32 ca.)
Núm. d'edificis	607 (33.871 metres)
Núm. de caps de bestiar	119
Líquid Imposable: —Riquesa rústica	51.126,52 pessetes
—Riquesa urbana	9.369 pessetes
—Riquesa pecuària	<u>2.800 pessetes</u>
Total	63.295,52 pessetes

RESUM RIQUESA RÚSTICA

Classe de conreu	qualitat	Hes.	Ars.	Ctas.	Líquid Imp. (Ptes.)
Regadiu	1	5	70	62	797,30
	2	13	17	44	1.299,60
	3	10	10	23	<u>622</u>
			28	98	29
Secà	1	25	34	77	1.562,62
	2	167	11	31	6.523,64
	3	209	48	79	<u>4.303,88</u>
			401	94	87
Vinya	1	46	17	57	3.415,50
	2	254	5	33	14.093,31
	3	516	76	94	<u>14.227,23</u>
			716	99	84
Oliveres	1	1	91	63	110,25
	2	5	77	94	213,75
	3	20	10	58	<u>371,77</u>
			26	80	15
Bosc	1	29	64	64	730,95
	2	48	29	—	793,72
	3	75	34	87	<u>928,87</u>
			153	29	51

Classe de conreu	qualitat	Hes.	Ars.	Ctas.	Líquid Imp. (Ptes.)
Garriga	1	116	9	12	429,31
	2	97	79	22	241,11
	3	278	89	3	343,78
		<u>492</u>	<u>77</u>	<u>37</u>	<u>1.014,20</u>
Erm		284	92	29	117,06
TOTAL		2.206	71	32	51.126,52

RESUM RIQUESA URBANA

Edificis	Metres	Líquid Imp. (Pts.)
360 cases per Habitació	19.198	8.438
22 corrals per dipòsit de llenya.	1.492	80
16 patis per a edificar	1.631	45
63 Pallisses	5.407	418
146 Pallers	6.143	388
TOTAL	<u>33.871</u>	<u>9.369</u>

RESUM RIQUESA PECUARIA

Animals	Nombre	Líquid Imp. (Pts.)
Mules	35	1.750
Rucs	84	1.050
TOTAL	<u>119</u>	<u>2.800</u>

RESUM LIQUID IMPOSABLE MAXIMS CONTRIBUENTS

Contribuent	R. Rústica	R. Urbana	R. Pecuarià	Total
Joan Andreu Calbet . . .	3.290,65	197	150	3.637,65
Joan Esplugas Moncusí.	1.691,70	295	100	2.086,70
Josep Sarró Marimon . .	1.669,07	221	100	1.990,07

FONT - Ajuntament de Barberà

INVENTARI DE LA SOCIETAT MERCANTIL
"GREGORI OLIVA I COMPANYIA" 31-VIII-1882

ACTIU	Pessetes
Vins que són al magatzem	131.677,78
Aiguardens	14.261,08
Piperia	13.114
Ferro	1.375,24
Relotges	461
Acció Porvenir	1.500
Efectiu en caixa	37.633,87
Lletres en cartera	64.872,88
Mobiliari escriptori i magatzem	34.980,72
Trameses: New-York	312,50
New-York	3.881,75
Londres	500
Londres	5.025,49
Liverpool	5.682,83
Londres	882,84
Frankfort	155,72
Bremen	367,50
Londres	4.449,56
Altres	25.205,43
Deudors diversos	11.363,76
TOTAL CAPITAL ACTIU	358.404,54

PASSIU	
Obligacions a pagar	18.179,99
Deudors: Gregori Oliva	3.746,10
Josep Andreu	13.362,04
Josep Homs	859,50
Ramon Moncusí	110.832,79
Altres	26.663,39
Deudors diversos	1.449,03
TOTAL CAPITAL PASSIU	175.092,84

Capital Actiu	358.404,54
Capital Passiu	175.092,84
	183.311,70
Capital a 31-VIII-1882	183.311,70
Capital a 31-VIII-1881	170.021,74
Beneficis líquids	13.289,96
Beneficis darrer Balanç	45.021,74
Beneficis a repartir-se	58.311,70

La Societat mercantil estava formada pels socis: Gregori Oliva, Ramon Moncusí, Josep Andreu i Joan Esplugas. L'inventari-balanc transcrit és un resum extractat, el complet i detallat junt amb la comptabilitat personal del Joan Esplugas han estat trobats a darrera hora i depasen amb escriure la finalitat d'aquest article.

Un dels problemes més greus ha estat la dificultat de precisar les mesures de comercialització del vi força heterogenies. Nosaltres hem seguit les següents:

Bocoi.	650-700 litres	
Pipa.	486,4 litres =	4 Cargues
Carga.	121,6 litres =	16 Quarters
Quarter.	7,6 litres =	8 Porrans
Porró.	0,97 litres =	4 Petricons
Petricó.	0,242 litres	